

2 HLÁSKOSLOVNÉ ZHODY A ROZDIELY

2.1 ZÁKLADNÁ HLÁSKOSLOVNÁ CHARAKTERISTIKA ZÁPADOSLOVANSKÝCH JAZYKOV

Slovanské jazyky sa rozdeľujú do troch základných skupín: východoslovanské jazyky – ruský, bieloruský, ukrajinský, západoslovanské jazyky – český, slovenský, poľský, hornolužická a dolnolužická srbčina, južnoslovanské jazyky – srbský, chorvátsky, bulharský, slovinský a macedónsky jazyk (porov. aj Běličová, 1998).

SLOVANSKÉ SPISOVNÉ JAZYKY		
VÝCHODOSLOVANSKÁ SKUPINA	JUŽNOSLOVANSKÁ SKUPINA	ZÁPADOSLOVANSKÁ SKUPINA
BIELORUŠTINA	BULHARČINA	ČEŠTINA
RUŠTINA	MACEDÓNČINA	POLŠTINA
UKRAJINČINA	CHORVÁTČINA	SLOVENČINA
	SLOVINČINA	DOLNOLUŽICKÁ SRBČINA
	SRBČINA	HORNOLUŽICKÁ SRBČINA

Z pohľadu diachronie sa pre západoslovanské jazyky uvádzajú tieto spoločné znaky:

- striednica *c* za skupinu **tj*: *tj* → *c*: slovenčina (ďalej S): *svieca* – čeština (ďalej Č): *svíce* – poľština (ďalej P): *świeca* – horná lužická srbčina (ďalej HLS): *swěca*, porov. ruské *sveča*;
- striednica *dz* (*z*) za skupinu **dj*: *dj* → *dz* (*z*): S *medza* – Č *mez* – P *miedza* – HLS *mjeza*, porov. ruské *meža*;
- zachovanie skupiny **kv*: S *květ* – Č *květ* – P *kwiat* – HLS *kwět*, porov. ruské *cvet*;
- skupina **gv* (*hv*): S *hviezda* – Č *hvězda* – P *gwiazda* – HLS *hwězda*, porov. ruské *zvezda*;
- metatéza likvid **TerT* → *TreT*: S *breh* – Č *břeh* – P *brzeg* – HLS *břeh*, porov. ruské *be-reg*; **TorT* → *TroT*, *TraT*: S *krava* – Č *kráva* – P *krowa* – HLS *kruwa*, porov. ruské *ko-rova*; *orT*, *olT* → *roT*, *loT* (pri pôvodnej cirkumflexovej intonácii): Č *loket*, *rostlina* – P *lokiet*, *rošlina* – HLS *lochc*, *rostlina*, → *raT*, *laT* (pri pôvodnej akútovej intonácii): P *ramię*, *lakomy*, *radło*, v slovenčine *orT*, *olT* → *raT*, *laT*: S *laket*, *rastlina*; *rameno*, *lakomý*;
- spoluhláskové skupiny *dl*, *dm*: S *radlo*, *radlica*, *sedem* – Č *rádlo*, *radlice*, *sedm* – P *radło*, *radlica*, *siedem* – HLS *radło*, *radlica*, porov. ruské *ralo*, *sem*;
- v západoslovanských jazykoch prebehla kontrakcia (*VjV -aja* → *VV* → *V'-á* → P *-a*) a vznikli nové kontrakčné paradigmy: S *dobrá* – Č *dobrá* – P *dobra* – HLS *dobra*, porov. ruské *chorošaja*;
- spoločný výsledok praslovanskej palatalizácie *ch* → *š*: S *všetko* – Č *všecek* – P *wszystko* – HLS *wšitko*, porov. odlišný výsledok v ruštine (*vsjo*) a bulharčine (*vsičko*);
- stabilizácia prízvuku – intenzívny prízvuk je fixovaný na prvú slabiku: S a Č *SLOvensko* alebo na predposlednú slabiku: P *SłoWAcja*.

2.1.1 Základná hláskoslovná charakteristika slovenčiny

V rámci západoslovanských jazykov je v slovenčine ako vokalickom jazyku:

- najvyšší počet vokálov a diftongov (19) a druhý najnižší počet konsonantov (27);
- korelácia kvantity vokálov, ktorá má fonologickú platnosť (*latka – látka, sud – súd*), a to sedem párov krátkych a dlhých vokalických hlások (*a – á, e – é, i – í, o – ó, u – ú; l – l̄, r – r̄*);
- kvantitatívne korelované slabikotvorné hlásky *r, r̄, l, l̄* (*srna – päť sŕn, sŕňa, vlna, vl̄n, st̄lp*);
- progresívna neutralizácia kvantity (*ku kráskam, k hrádzam, kráčam, piaty, o vr̄bach, o piesňach, krásny, mŕtvy, chválim, dúfam*), ktorá je špecifickým znakom slovenčiny;
- stúpavé diftongy: tri i-ové diftongy *ia, ie, iu* a diftong *ô* [ɤo], ktoré sa pokladajú za monofonematické jednotky (porov. Sabol, 1989) a majú fonologickú platnosť dlhých vokálov;
- čiastočná komplementárna distribúcia dlhých vokálov a i-ových diftongov (*o ženách – uliciach, vrán – žiab, pekné – cudzie*); o komplementárnu distribúciu nejde vždy pri dvojici *ú – iu*, porov. *peknú – cudziu*, ale *rúk* aj *žúp*, nie **žiup*;
- fakultatívna hláska *ä* ako striednica po perniciach za prednú nosovku (*mäso, päť, žriebä*), ktorá pri výslovnosti [ä] alternuje s diftongom *ia* (*päť – piaty*); v prípade druhej kodifikovanej výslovnosti *ä* ako [e], podstatne frekventovanejšej, treba rátať v slovenčine s alternáciou *e/ia*;
- nízka frekvencia vokálov *ä, ó, iu, é*, podobne je to pri konsonantoch *g, f, dz, dž*, ktoré sú tiež na periférii hláskového systému (Sabol, 1989);
- štyri korelačné páry konsonantov podľa príznakov kompaktnosť – difúznosť [t:t̄, d:d̄, n:n̄, l:l̄]¹³, posledný pár je vo výslovnosti, ale aj pri alternáciách najviac oslabený, porov. *niť – nitka, žrd – žrdka, kuchyňa – kuchynka*, ale *homol'a – homôl'ka*;
- desať párov konsonantov podľa príznakov znelosť – neznelosť [b:p, d:t, d':t̄, ʒ:c, ʒ:č, g:k, z:s, ʒ:š, w:f, ɣ:h:x], v dvojiciach [w – f] a [h – x] sa pri neutralizácii vyskytujú pozičné varianty [w], [ɥ] a [ɣ];
- regresívna znelostná neutralizácia [ha:tk̄a, ľepka, pot_sedlo, otpoči:vať, f_tejto, dup#, zup#, suset#, hv̄jest#, g_borovici, z_hadom], vrátane postavenia pred vokálmi a sonórnymi konsonantmi [čaz_uťeka:, na:ž_jazik];
- splyvaná výslovnosť, tzn. neexistencia rázu vnútri výpovede *s autom, v aute* [z_aʊtom, v_aʊt̄e];
- neexistencia systémových protetických hlások v takej miere ako v češtine a poľštine (*aký, akosť, ešte; úzky, útly, údiť, údenina, uhlie*);
- tendencia k zachovávaní stúpajúcej sonority konsonantov na začiatku slov; na rozdiel od češtiny je v slovenčine len málo slov proti tejto tendencii a aj tie sú výpožičkami z češtiny (*ľstivý, ľpieť, lkat'*), porov. rozdiely Č *rtuť, mše, jméno, lvi, lhát, ržát – S ortuť, omša, meno, levy, luhať, erdžať*;
- zmena skupiny *šč* na *šť* ako v češtine (*ešte*);
- výslovnosť a zápis konsonantických skupín *st, sp, sk* v internacionalizmoch ako *šp, št, šk* (porov. *štát, šport, škandál*);
- intenzívny prízvuk fixovaný na prvú slabiku: *POčasie BOlo ŤAŽko PREDvídat', TVRdil, že mu Oznámi NIEčo DÓležitě*.
- najmenej hláskových alternácií zo západoslovanských jazykov, pretože v slovenčine sú oslabené pozície pred gramatickými morfami, kde je výrazná tendencia po jednotnom tvarotvornom základe; pokiaľ však ide o počet alternantov, slovenčina sa od češtiny mi-

¹³ V slovenčine sa mäkké konsonanty okrem skupín *de, te, ne, le* vyskytujú aj na konci slov: *robiť, päť, hneď, -áreň, -teľ*.

moriadne neodlišuje, pretože pred derivačnou morférou sa aj v slovenčine realizujú alternácie systémovo. Slovenčina má najvyšší počet vokalických alternácií spomedzi západoslovanských jazykov.

- Neskoršia kodifikácia slovenčiny súvisí s jednoduchším pravopisom, s kodifikáciou pravidelnejšieho a jednoduchšieho flektívneho systému, jednoduchšou skladbou v textoch.

2.1.2 Základná hláskoslovná charakteristika češtiny

V rámci západoslovanských jazykov je v češtine ako vokalickom jazyku:

- druhý najvyšší počet vokálov a diftongov (13) a najnižší počet konsonantov (25) v rámci západoslovanských jazykov;
- korelácia kvantity vokálov s fonologickou platnosťou, a to päť párov vokálov, na rozdiel od slovenčiny bez slabikotvorných *r, l*;
- neexistencia neutralizácie kvantity (*zpívání, krátký, doufám, o písničkách, ptákům*);
- vyššia frekvencia *e* než v slovenčine (porov. výsledok prehlásky *a* na *e* v okolí mäkkých konsonantov), napr. Č *led* – S *ľad*;
- vyššia frekvencia *i* než v slovenčine (porov. výsledok prehlásky *u* na *i* v okolí mäkkých konsonantov), napr. Č *čich* – S *čuch*;
- zánik stúpavých diftongov (porov. monoftongizácie *ie* na *í*, Č *bílý* – S *biely*, *uo* na *ú* [ú], Č *stůl* – S *stól*);
- klesavý diftong *ou* (vznikol diftongizáciou dlhého *ú*, porov. Č *louka* – S *lúka*); analogicky v cudzích slovách sa v češtine vyčleňujú klesavé diftongy *au, eu* (*auto, pneumatika*);
- slabikotvorné *r, l* v menšom rozsahu než v slovenčine, porov. v češtine *dlouhý, slunce* – v slovenčine *slnko/slnce, dlhý*, avšak čeština má slabikotvorné *r, l* navyše aj v iných pozíciách než slovenčina, a to na konci slova (*vítr; vedl*), sekundárne je v češtine slabikotvorné *m* (*osm, sedm*);
- len tri korelačné páry protikladu kompaktnosť – difúznosť *t:t', d:d', n:ň*, lebo v češtine splynulo *l a l'* na *l* (*velký učitel*);
- špecifický pár *r:ř*, ktorý sa realizuje pri alternáciách (*sestra – k sestře*); pri znelostnej neutralizácii sa vyskytuje aj neznelý pozičný variant [ř#] pred pauzou a pred neznelým konsonantom (*zář, hospodářský*);
- osem párov konsonantov podľa príznaku znelosť – neznelosť – [b:p, d:t, d':t', g:k, z:s, ž:š, v:f, γ:h:x], pri dvojici *x – h* je pozičný variant *γ*, ale na rozdiel od slovenčiny je dvojica [v – f] bez pozičného variantu [v] a hlásky *dz, dž* [ʒ, ʒ] a neznelé [ř#] sú iba variantmi hlások *c, č, ř*. Zánik fonémy *dz* [ʒ] v češtine je dôsledkom systémovej zmeny *dz* [ʒ] na *z* [z] – *házet, mezi*;
- regresívna znelostná neutralizácia (na rozdiel od slovenčiny okrem vokálov a zvučných – sonórnych konsonantov), rozdiel medzi oboma jazykmi zreteľne vidíme, ak porovnáme tie isté slová v slovenčine a češtine: [bez_obáũ – bes~obaf, bez_opsahu – bes~opsahu, g_ňebu – k_nebi];
- pred vokálom na začiatku slova vždy ráz [~]; s tým súvisí existencia protetickej hlásky *j* v češtine pred *a, e, i* (*jaký, Jehla, jistý*), ktorá pozície s rázom náročným na výslovnosť redukuje;
- obmedzená, v kombinácii dvoch konsonantov takmer nulová stúpajúca sonorita na začiatku slov – *lze, lze, lvi, rtuť, jméno, mše, msta*. Mluvnice češtiny (1987) označuje tieto prípady termínom pobočné slabiky. V kombinácii troch konsonantov sa však aj v češtine realizuje princíp stúpajúcej sonority (*sklo, stlát, ztlumit, strom, strava, struna, střecha, skřípot, zdraví*). Západoslovanské jazyky možno usporiadať podľa princípu stúpajúcej sonority takto: najviac je zastúpený v hornolužickej srbčine a slovenčine, menej v poľštine a najmenej v češtine;

- zmena skupiny *šč* na *št'* podobne ako v slovenčine (*Č ještě – S ešte*);
- výslovnosť konsonantických skupín *st*, *sp*, *sk* v internacionalizmoch [*sp*, *st*, *sk*], porov. *stát*, *sport*, *skandál*;
- intenzívny prízvuk fixovaný na prvú slabiku: *POčasí BYlo TĚŽko PŘEDvídat.*, *TVRdil, že mu Oznámí NĚco DŮležitého*.
- veľký počet hláskových alternácií, ktoré na rozdiel od slovenčiny vznikajú pravidelne v derivácii aj pod vplyvom gramatických morféme v morfológickom systéme.

2.1.3 Základná hláskoslovná charakteristika poľštiny

V rámci západoslovanských jazykov je v poľštine ako konsonantickom jazyku:

- malý počet vokálov (6 – 8) a najvyšší počet konsonantických hlások (44 s pozičnými variantmi);
- ako v jedinom slovanskom jazyku zachované nosovky *ą*, *ę*, ktoré majú podľa niektorých lingvistov bifonematický charakter (Sawicka, 1974); tzn. v poľštine je šesť vokálov, ale pre naše porovnanie na didaktické účely je výhodnejšie rátať aj s dvoma nosovkami ako ucelenými jednotkami, lebo sa graficky zaznačujú ako jedna fonéma a korešpondujú s jednou fonémou v iných slovanských jazykoch, napr. v 3. os. pl. je v poľštine koncovka *-ą* (P *mają, wołają, kupują*), v slovenčine koncovka *-ú* (S *majú, volajú, kupujú*), resp. v akuzatíve singuláru feminín je v poľštine koncovka *-ę*, v slovenčine koncovka *-u* (P *rękę – S ruku*);
- nižšia frekvencia *e*, porov. výsledok prehlásky *e* na *a*, *e* na *o* pred tvrdými konsonantmi *t*, *d*, *n*, *l*, *r*, *w*, *s*, *z*, napr. P *las, żona – S les, żona*;
- absencia fonematicky dlhých vokálov a diftongov od začiatku 16. storočia, podobne ako v lužickej srbčine, ale existencia opozície *i* [i] – *y* [y], napr. *zrobili* [zrobili] – *zrobiły* [zrobiły];
- pôvodne slabikotvorné hlásky *r*, *l*, ktoré sa vyvinuli na spojenie konsonantu s vokálom (*wilk, wierzba*), podobne je to v lužickej srbčine a čiastočne v češtine;
- špecifické konsonanty *ś*, *ź*, *dź*, *ć*; počet mäkkých konsonantov je v poľštine väčší než v slovenčine, ale pôvodne palatálne hlásky *c*, *dz*, *ć*, *dź*, *ś*, *ź* sa vyslovujú tvrdo [c, ʒ, ʧ, ʒ, ʃ, ʒ] a tvoria korelačné páry *ś – ś*, *ź – ź*, *dź – dź*, *ć – ć*;
- najvyšší počet mäkkostných korelačných párov (*bomba – biuro, paka – piana, my – miara, woda – wiara, fajka – ofiara, szum – siwy, rzeka – zima, czek – ci, dzem – dzień, nosi – niesie, czapka – czapki, noga – nogi, machać – chirurg*), tvrdé konsonanty sú v pozíciách pred *y*, *o*, *a*, *u*, *e*, *ę*, *ą* a na konci slov, palatalizované konsonanty sú v pozíciách pred *i*, *ó*, *á*, *ó*, *é*, *ę*, *ą*, na konci slov a pred konsonantmi;
- zo skúmaných jazykov najfrekvencovanejšia hláska *g*, ktorá korešponduje predovšetkým so slovenským *h*;
- asibilácia *t'* na *ć*, *d'* na *dź* ako v lužickej srbčine, porov. *dzieci* [ʒeći]; výnimky sú polomäkké pozičné varianty v internacionalizmoch (*tiara, diabel*);
- zachovaná hláska *ʒ*, a to ešte viac než v slovenčine: S *peniaze – P pieniądze – Č peníze*;
- zachovaná pôvodná skupina *šč* ako v hornolužickej srbčine (*jeszcze*);
- bez palatalizovaných hlások osem znelostných párov, porov. [b:p, d:t, ʒ:c, ʒ:ć, g:k, z:s, ʒ:ś, v:f];
- za pôvodné mäkké *r'* v pozíciách, v ktorých je v češtine *ř*, hláska [ʒ] graficky označovaná zložkou *rz*, napr. *rzeka* [žeka];
- v zásade regresívna znelostná neutralizácia v rozsahu ako v češtine (teda okrem vokálov a zvučných – sonórnych konsonantov);

- progresívna asimilácia pri konsonante *w* a *rz* po neznelých konsonantoch, napr. *ćwiczenie* [čf'ičeňe]/[čv'ičeňe], *krzak* [kšak];
- existencia protetických hlások *j* a *w* (*jak*, *jeszcze*; *wąski*, *wąty*, *wędzić*, *wędliny*, *węgiel*);
- výslovnosť konsonantických skupín *st*, *sp*, *sk* v internacionalizmoch podľa latinčiny (porov. *statut*, *sport*, *skandal*);
- intenzívny prízvuk na predposlednej slabike: *BYło to TRUDne do przewiDZENia.*, *TWIERdził, że MA do zakomunikoWANia coś waźNEgo*;
- najvyšší počet konsonantických alternácií (84 alternantov) a malý počet vokalických alternantov (30), alternácie vznikajú podobne ako v češtine pred derivačnými aj gramatickými morfémi (bližšie kap. 3).

2.1.4 Základná hláskoslovná charakteristika hornolužickej srbčiny

V rámci západoslovanských jazykov je v hornolužickej srbčine ako konsonantickom jazyku:

- malý počet vokálov (8), vysoký počet konsonantických hlások (39);
- výslovnosť *ch* ako v nemčine (ich-Laut: *mnich*, ach-Laut: *dych*, ale konsonant *ch* sa vyslovuje aj ako [k]: *chor* alebo ako [š]: *champion*);
- aj pri iných slovách výslovnosť podobná ako v nemčine, porov. *kolektiw* [kolektif], *kolektiva* [kolektiva], *Europa* [ojropa];
- neexistencia dlhých vokálov a diftongov ako foném, hoci o diftongizácii sa uvažuje (Šewc, 1968), ide však skôr o epentetické *j* za kompenzáciu mäkkosti *ž* (*też* – [teiš], *każ* [kaiš], *bęży* [beiži]) než o diftongy; fakultatívne, nie fonologicky, sa prízvukné slabiky môžu predĺžiť častejšie než v poľštine (Šewc, 1968);
- nezachované nosové vokály (*dub*, *pječ*);
- neexistencia prehlások, monoftongizácie a diftongizácie ako v češtine, okrem obligatórnej alternácie *a* na *e* medzi dvoma mäkkými konsonantmi (porov. *nocami*, ale *dušęmi*, *wón je sedzał*, ale *woni su sedźeli*);
- existencia opozície *i* – *y*, ale v menšej frekvencii než v poľštine, porov. zmenu *y* na *u* v prízvuknej slabike (HLS *wulet*, *wustup*, *wuskočić* – S *wýlet*, *wýstup*, *wyskočić*);
- slabikotvorné hlásky *r*, *l*, ktoré sa vyvinuli na spojenie konsonantu s vokálom podobne ako v poľštine (HLS *porst*, *wjelk*, *wjerch*, *wjerba*, *ślup*, *ślýńco* – S *prst*, *wlk*, *wrch*, *wrba*, *stłp*, *slńko*);
- označenie pôvodnej mäkkosti pri perniciach alebo *r* realizované grafémou *j* a *ę* (HLS *zwęrzyo*, *wučer/wučerja* – S *zwiera*, *učitel*); *j* je ako fóna vo výslovnosti aj pred *ż* (*też* – [teiš]);
- zachovaná pôvodná skupina *šč* ako *śc* (*hišće*);
- dôsledná zmena pôvodného *g* na hlásku *h* (*hłowa*, *hdże*, *hdyż*), ktorá sa však vo výslovnosti pred konsonantom vždy redukuje [*wowa*, *dże*, *dyś*];
- domáce a zdomácnené slová sa graficky nikdy nezačínajú na vokál, pred ktorým je *w* alebo *h*: HLS *woči*, *wuśy*, *wućba*, *wobęd*, *wotprisahować*, *wólśa*, *wuski* – S *oči*, *uśi*, *wýučba*, *obed*, *odprisahać*, *jełśa*, *úzky*; HLS *hamt*, *hić* – S *úrad*, *íst*;
- vo výslovnosti častá redukcia hlások, a to *ł*, *h*, *w* pred konsonantom, napr. *w* (*wliw*, *wrobel*, *wrota*, *wśak* [*liw*, *robel*, *rota*, *śak*]), *h* (*hłowa*, *hdyż* [*wowa*, *dyś*]), a *h*, *ł* na konci slov (*Bóh*, *padł* [*bó*, *pat*]), ba dokonca vnútri slov (*druhi* [*dru*]), porov. situáciu v nemčine, napr. *gehen*; jednotlivo sa redukovujú aj iné hlásky, porov. výslovnosť slov *bratr*, *ptačk* ako [*brat*, *tačk*];
- asibilácia *t'* na *ć*, *d'* na *dź* ako v poľštine: HLS *lętać*, *hdże*, *bytosć*, *lęzć*;
- zmena *dz* na *z* ako v češtine: *mjeza*, konsonant *dz* vystupuje len ako zriedkavý variant popri konsonante *z* pri alternáciách veláry *g*: *Jadwize/Jadwidze*;

- hornolužické ř sa píše v pozíciách ako v češtine, ale vyslovuje sa ako š [pši] alebo v spojení tř ako [c´], napr. *bratřik, k sotře, tři* [brac´ik, k_soc´e, c´i];
- spoluhláskové skupiny na konci slov (pre ostatné západoslovanské jazyky málo typické): HLS *štwtórtk, pjatk, listk, zastawk, domk, kónč, paleńc, zwónc, duchownstwo, kusk, bratr, pupk* – S *štvtok, piatok, listok, záloha, domček, koniec, pálenka, zvonec, duchovenstvo, kúsok, brat, pupok*;
- dôsledný princíp stúpajúcej sonority na začiatku slov, ktorý ovplyvňuje redukciu sonóry w, porov. slová *wliw, wrobel, wrota, wšak* – vyslovujú sa ako [liw, robel, rota, šak]. V HLS sú podobné kombinácie ako v nemčine (Faßke, 1980): nemožnosť kombinácie dvoch nie likvid, dvoch okluzív *bd, pt, gd, db, gb, tk, cp, ct*: *lžica [žica], wšón [šón], wčera [čera], ptačk [tačk], wsy [sy], lžec [žec], lhać [fać], pčolka [čowka], hłowa [wowa], hdyż [dyš]*, viazanosť sonór na posledné miesto konsonantických skupín (*strowy*);
- intenzívny prízvuk na prvej slabike: *TO BĚše ČEŽko PŘEDwidzeć., WÓN je TWIERdził, zo CHCE NĚšto WAŻne ZDźĚlić.;*
- alternácie podobné ako v poľštine, často však vznikajú varianty s progresívnym tvarom bez alternácií (*Čech – Češi/Češa*, ale častejšie *Čechojo*), pred gramatickými morfémi duálu sú však alternácie pravidelné (*ruce, noze, sotře*) a tým, že duál funguje systémovo, zvyšuje sa v hornolužickej srbčine celkový počet konsonantických alternantov.

2.1.5 Spoločné a špecifické javy západoslovanských jazykov

Z uvedených charakteristík západoslovanských jazykov vyplýva, že pre porovnávané jazyky sú charakteristické tieto spoločné javy:

- zreteľne diferencované spektrálne zloženie vokálov, pre všetky jazyky sú spoločné vokály *a, e, i, o, u*, najmenej sú vokály diferencované v hornolužickej srbčine, porov. *e – ě – i, o – ó – u*, napr. *won – wón, pęc – pjecy, kós – kus, Bóh [bu], njewëm, bëzi, baba, o babje, dwa, djaboł, o fidze, džunka, dželić, zemja, derje, serb [sarp], ręc, relief, figa, zajřra, każ, sańki, żba, syn, lampa, lipa*;
- v západoslovanských jazykoch na rozdiel od ruštiny či južnoslovanských jazykov neexistujú redukované vokály;
- spoločné sú konsonanty [*b, c, č, d, f, g, x, j, k, m, n, ň, p, r, s, š, t, z, ź*];
- spoločná je korelácia podľa kompaktnosti – difúznosti, napr. všetky porovnávané jazyky majú koreláciu *n – ň*,
- spoločnú koreláciu *znelosť – neznelosť* majú porovnávané jazyky v pároch: *b – p, d – t, g – k, z – s, ź – š*;
- všade je *znelostná neutralizácia*, hoci čiastočne za iných podmienok;
- západoslovanské jazyky v zásade nemajú aspirované konsonanty okrem fakultatívnych variantov, napr. *k* v hornolužickej srbčine;
- spoločný je intenzívny fixný prízvuk, poľský jazyk sa odlišuje iba pozíciou prízvuku;
- v západoslovanských jazykoch sú spoločné alternácie vokálov *e/a, e/o, i/o, y/u, Ø/e*, alternácie konsonantov *n/ň, ň/n, ch/š, š/ch, k/c, k/č, č/k, c/č, s/š, z/ž, d/z, t/c, t/s, s/t, z/t, j/ň, k/Ø, g/Ø*;

Špecifickými znakmi západoslovanských jazykov sú:

- v češtine hláska ř a klesavé diftongy *ou, eu, au*, neobmedzená kvantita;
- v slovenčine neutralizácia kvantity; dlhé ř, ľ; stúpavé diftongy *ia, ie, iu, ô* a výslovnosť konsonantických skupín *šp, št, šk* v internacionalizmoch;
- v poľštine nulová kvantita a prízvuk na penultime, zachovanie nosoviek.

2.2 SYNCHRÓNNE POROVNANIE FONOLOGICKÝCH SYSTÉMOV SLOVENČINY A POĽŠTINY

POROVNANIE VOKALICKÝCH SYSTÉMOV

Súčasný vokálny systém slovenčiny ovplyvnili najmä tieto hláskoslovné javy: zachovanie kvantity, diftongy, zachovanie slabikotvorných hlások *r, l, ř, ľ*, splynutie *i a y* a denazalizácia. Progresívna neutralizácia kvantity znamená, že po dlhej slabike sa nasledujúca slabika skraca, napr. v dlhých koncovkách substantív v Dpl. a Lpl. (*ku kráskam, k hrádzam, o vrbach, o piesňach*), v koncovkách adjektív a adjektíválií (*krásny, mŕtvy, piaty*), resp. vo verbálnych tvaroch (*chválím, dúfam, kráčam*). Vokálny systém poľštiny ovplyvnili najmä tieto hláskoslovné javy: zánik kvantity v 15. storočí, neexistencia diftongov, zánik slabikotvorných hlások *r, l*, zachovanie rozdielu medzi *i a y* a s tým súvisiacej dôslednej mäkkostnej korelácie konsonantov, zachovanie nosoviek a prehlások *e na a, e na o*.

Grafémy:

S	a	á	ä	–	e	é	–	i	í	ia	ie	iu	o	ó	–	ô	u	ú	y ¹⁴	ý	r	ř	l	ľ
P	a	–	–	ą	e	–	ę	i	–	–	–	–	o	–	ó	–	u	–	y	–	–	–	–	–

Hlásoky:

S	a	a:	ä ¹⁵	–	e	e:	–	i	i:	ia	ie	iu	o	o:	–	uo	u	u:	–	ɹ	ɹ:	l	l:
P	a	–	–	õ	e	–	ẽ	i	–	–	–	–	o	–	u	–	u	–	y	–	–	–	–

2.2.1 Systém krátkych vokálov (vokály – samohlásky – samogłoski)

Slovenčina												Poľština								
i						u						i			y			u		
e						o						e			o					
												ę			ą					
ä						a									a					

2.2.1.1 Slovenskému krátkemu [a] zodpovedá v poľštine [a], zriedka [e]:

S	a	
P	a	e

- v Nsg. a v Ipl. vzoru *žena, ulica, hrdina*: S aj P *ulica, matka, ulicami, kolegami*; S *noha, duša, práca, dušami* – P *noga, dusza, praca, duszami, starostami, poetami*;
- v Gsg. vzorov maskulín a neutier *chlap, dub, stroj, mesto, srdce, dievča*: S *učiteľa, muža, srdca, mora, teľaťa* – P *nauczyciela, męża, serca, morza, cielęcia*;
- pri numeráliách a v gramatických morfédoch pri privlastňovacích zámenách po mäkkej spoluhláske: S *dva, dvaja* – P *dwa, dwaj*; S aj P *moja, naša, vaša, tvoja* – P *nasza, wasza, twoja*;
- v tematickej submorfe infinitívu a participií slovíet typu *vracať a kričať* zodpovedá v poľštine väčšinou [a] alebo [e], porov. S *čakať, čakali, dať, dali, kričať, kričali, bečať, mlčať* – P *czekać, czekali, dać, dali, ale krzyczeć, krzyczeli, beczeć, milczeć*;
- vnútri slov zodpovedá v poľštine väčšinou [a] alebo zriedka [e]: S *čas* – P *czas*; S *čakať, čakali, mať, mali*; *mach*¹⁶ – P *czekać, czekali, mieć, mieli; mech*;

¹⁴ V slovenčine existuje *y, ý* len ako graféma.

¹⁵ Fonéma *ä* sa vyslovuje ako [ã] len v najvyššom ortoepickom štýle (na javisku), v bežnej reči sa *ä* vyslovuje ako [e].

Poľskému [a] zodpovedá v slovenčine [a, a:, ja, e, je], napr. P *mama, pan, serca, las, biely* – S *mama, pán, srdcia, les, biely*:

P	a	–	–	–	–
S	a	a:	ja	e	je

Západoslovanské jazyky z pohľadu hlásky [a]: P, LS (vysoká frekvencia *a*) > S > Č.

2.2.1.2 Tam, kde je v slovenčine graféma *ä*, ktorá sa vyskytuje po perniciach za bývalú nosovú hlásku a vyslovuje sa bežne ako [e], je v poľštine nosovka *ę* [ɛ̃]: S *mäso, mäta, zmätok, päta, vädnúť, svätý, pamäť, päť, deväť, väčší, mäkký* – P *mięso, mięta, zamęť, pięta, wiadnęc, święty, pamięć, pięc, dziewięć, większy, miękki*; raritne je v poľštine ekvivalentom slovenského *ä* nazála *ą* [ɔ̃]: S *zváz, väzba* – P *związek, wiązanie, powiązanie*.

S	ä	–	–
P	–	ę	ą

2.2.1.3 Slovenské krátke [e] korešponduje s poľským krátkym vokálom [e, a, o, u]:

S	e			
P	e	a	o	u

Slovenskému [e] zodpovedá:

- poľský vokál [e]: S *Čech, český, chlapec, ten, pes, jeho, že, tešiť* – P *Czech, czeski, chłopiec, ten, pies, jego, że, cieszyć*;
- poľský vokál [a] ako výsledok poľskej prehlásky *e > a* pred tvrdými konsonantmi *t, d, n, ł, r, w, s, z*: S *leto, svet; sused, vedomosť; pena, seno; celý, telo, sedel, myslel, wedel; ofera; mesto, les, cesto* – P *lato, świat; sąsiad, wiadomośc; piana, siano; cały, ciało, siedział, myślał, wiedział; ofiara; miasto, las, ciasto*;
- poľský vokál [o] ako výsledok poľskej prehlásky *e > o/ó* pred tvrdými konsonantmi *t, d, n, ł, r, w, s, z*: S *teta, metla; bedro; žena, červený, zelený; veselý; zber, dcéra; vres, sestra, tesať, veslo; breza*; – P *ciocia, miotła; biodro; żona, czerwony, zielony; wesoly; zbiór, córka; wrzos, siostra, ciosać, wiosło; brzoza*;
- výnimočne môže korešpondovať slovenské [e] s poľským *ó* [u]: S *pero, vpred* – P *pióro, naprzód*.

Poľskému [e] zodpovedá v slovenčine [e, e:, je, a, o], napr. P *ten, zielony, nowego, najnowsze, czekać, mech, ze, we* – S *ten, zelený, nového, najnovšie, čakať, mach, zo, vo*:

P	e	–	–		
S	e	e:	je	a	o

Západoslovanské jazyky z pohľadu hlásky *e*: HLS (vysoká frekvencia *e*, splnutie *e/é*) > P (nižšia frekvencia *e* než v HLS po prehláskach *e > a, e > o*) > Č (vysoká frekvencia *e* po prehláske *a > e – z ulice*) > S (frekvencia *e* zvýšená rytmickým zákonom – *krásneho*).

2.2.1.4 Slovenské krátke *i* korešponduje s poľským krátkym vokálom *i* [i], ale aj s hláskou *y* [y]:

S	i	–	
P	i	y	e

¹⁶ Za psl. *мѣчь*.

Slovenskému *i* [i] zodpovedá:

- poľský vokál *i* [i]: S *spali, lipa, list* – P *spali, lipa, list*; po *k, g* je v slovenčine graféma *y, y'*¹⁷, v poľštine je po *k, g* vždy hláska aj graféma *i*: *krátky – krótki, kypieć – kipieć*;
- poľský vokál *y* [y]: S *ryba* [riba], *my* [mi] – P *ryba* [ryba], *my* [my], porov. aj S *vy, chytám, jazyk* – P *wy, chwytam, język*; po *c, dz, sz, ź, cz, dź* [c, ʒ, ʃ, ʒ, ʧ, ʒ] je v poľštine vždy hláska a graféma *y*, v slovenčine je po *c, dz, ʃ, ʒ, ʧ, dź* v domácich slovách vždy hláska a graféma *i*: *život – żywot, či – czy, čistý – czysty, šit' – szyć, wojaci – wojacy (żołnierze)*;
- zriedkavo korešponduje *i* [i] s poľským *e*: S *široký, sirota, syr, štyri* – *szeroki, sierota, ser, cztery*;
- okrem hlásky *i* (napr. *cichy* [ćixy]) označuje graféma *i* v poľštine pred ďalším vokálom len mäkkosť predchádzajúceho konsonantu: **ci-o-ci-a** = [ćóća].

Poľskému mäkkému [i] zodpovedá v slovenčine [i, i:] – grafémy *i, í, y, y'*, napr. S *list, lístie, krátky, noví členovia, vysoký človek, vysokí ľudia* – P *list, liście, krótki, nowi członkowie, wysoki człowiek*:

P	i	–
S	i	i:

Západoslovenské jazyky z pohľadu hlásky *i*: Č (veľmi vysoká frekvencia *i* aj po prehláske *u > i*, splynutie *y/i*) > S (nižšia frekvencia *i*) > P, LS (nižšia frekvencia *i* kvôli rozlišovaniu *i – y*).

2.2.1.5 Slovenskému krátkemu [o] zodpovedá [o, u, e] :

S	o		
P	o	u	e

- poľské *o*: S, P *nos, noc, o, od, pod, do, on*; S *nový, moment, trochu* – P *nowy, moment, trochę*;
- slovenskému krátkemu *o* môže zodpovedať aj poľská graféma *ó* označujúca hlásku [u]: S *voz, dvor, Boh, sol', svoj, tvoj, pol, tchor, mozol'* – P *wóz, dwór, Bóg, sól, swój, twój, pół, tchórz, mozól'*; rozdiel v týchto slovách je spôsobený vyrovnaním tvaroslovného základu v ich paradigme v slovenčine, porov. slová s diftongom *ô* bez vyrovnania paradigmy: *stól, kôš, nôž, kôl*;
- v historicky vysvetliteľných prípadoch (často ako striednica za tvrdý jer) korešponduje slovenské [o]¹⁸ s českým a poľským [e]: S *voš, doska, ovos, lístok* – Č *veš, deska, oves, lístek* – P *wesz, deska, owies, listek*, okrem prípony *-ok* (*piatok – pátek – piątek*) porovnaj aj koncovku *-om* v Isg. pri maskulinách (S *pánom, zubom* – Č *pánem, zubem* – P *panem, zębem*) a iné analogické prípady: S *Pavol, orol, posol, čoho, čomu* (analogia podľa ko) – Č *Pavel, orel, posel, čeho, čemu* – P *Paweł, orzeł, poseł, czego, czemu*.

Poľskému [o] zodpovedá v slovenčine [o, o:, uo, e], napr. P *nos, stolu, moja, soda, koń, kosz, wola, dojsć, brzoza, robiony, niosę* – S *nos, stola, moja; sóda; kôň, kôš, vôľa, dôjsť; breza, robený, nesiem*:

P	o	–	–	
S	o	o:	uo	e

¹⁷ Po *k, g* je v slovenčine okrem internacionalizmov graféma *i, í* veľmi zriedkavo, napr. v interjekciách a v Npl. adjektív (*kikirikať, vysokí muži*).

¹⁸ V ojedinelých prípadoch je v slovenčine za tvrdý jer *a, á* (S *baza, dážd', mach* – Č *bez, déšť, mech* – P *bez, deszcz, mech*).

Západoslovanské jazyky z pohľadu hlásky [o]: Č (najnižšia frekvencia *o*) < S (nízka frekvencia *o*, striednica za tvrdý jer) < P a HLS (vysoká frekvencia *o* v P po splynutí *o*, *ó* a po prehláske *e* > *o*).

2.2.1.6 Slovenskému krátkemu vokálu [u] zodpovedá v poľštine [u, ɔ, ɛ]:

S	u	–	–
P	u	ɔ	ɛ

Ako ekvivalent slovenského [u] je v poľštine:

- krátke [u] hlavne na začiatku slova (P *ucho, uszy, uczyć*), v internacionalizmoch (P *mulat, reputacja*) a v koreni slov: S *ľud, kľúč, sľub, cudzí, kožuch, ľudský* – P *lud, klucz, ślub* (sobáš), *cudzoziemiec, kożuch, ludzki*; okrem toho je krátke *u* aj v Dsg. substantívnych vzorov *dub, stroj, mesto, srdce, dievča*, čiastočne *chlap* (muž), *hrdina*: S *k mestu, srdcu, moru, teľaťu* – P *miastu, sercu, morzu, cieleciu*;
- nosovka *ą* [ɔ] zodpovedajúca hláske [u] v koreni domácich slov: S *zub, dub, muž* – P *ząb, dąb, mąż*;
- nosovka *ę* [ɛ] zodpovedajúca hláske [u] v koncovke Asg. pri feminínach, čiastočne pri maskulínach pri vzore *hrdina*: S *ruku, matku, nohu, kolegu* – P *rękę, matkę, nogę, kolegę*; porov. aj pozíciu v koreni slov: S *ruka, ruky, sudca* – P *ręka, ręce, sędzia*.

Poľskému [u] zodpovedá v slovenčine [u, u:, ɯ], napr. S *ucho, kľúč, stretnutie* – P *ucho, klucz, spotkanie*:

P	u	–	–
S	u	u:	ɯ

Západoslovanské jazyky z pohľadu hlásky [u]: P a HLS (veľmi vysoká frekvencia *u*, podporená stratou kvantity pri *ú*) > S (vysoká frekvencia *u*, podporená rytmickým zákonom *ú/u*) > Č (nízka frekvencia *u*, znížená prehláskou *u* > *i*).

2.2.1.7 Poľské nazálne hlásky *ę, ą* [ɛ, ɔ] nezodpovedajú vždy pôvodným nosovkám (*mię-dzy*), hoci základná tendencia je zachovaná (porov. *ą* 3. os. pl. prézenta a Isg. feminín; *ę* v 1. os. sg. prézenta a v Asg. feminín).

Poľská nosovka *ę* [ɛ, en] zodpovedá v slovenčine hláskam [ä, u, ɯa, a] a koncovkám *-em, -iem, -ím*:

P	–	ɛ	–	–
S	ä	–	u	ɯa a

- po perniciach zodpovedá *ę* [ɛ] slovenskému *ä*: P *mięso, mięta, zamęt, pięta, więdnąc, święty, pamięć, pięc, dziewięć, większy, miękki* – S *mäso, mäta, zmätok, päta, vädnút, svätý, pamäť, päť, deväť, väčší, mäkký*;
- v koncovkách Asg. feminín a niektorých maskulín zodpovedá *ę* slovenskej hláske *u*: P *rękę, piętę, matkę, nogę, kolegę* – S *ruku, pätu, matku, nohu, kolegu*; zriedkavejšie zodpovedá *-ę* [ɛ] krátkemu [u] v koreni slov: P *męki, sędzia* – S *muky, sudca*;
- zriedka korešponduje *ę* [ɛ] s diftongom *ia* [ɯa]: *więcej* – *viac* alebo *s a*: *cięę* – *teľa, częśc* – *časť*; *urzędnik* – *úradník*;
- hláska *ę* zodpovedá vokalicko-konsonantickému spojeniu *-em, -iem, -ím* v koncovkách slovesných tvarov v 1. os. sg.: S *beriem, pomôžem, ďakujem, prosím* – P *biorę, pomogę, dziękuję, proszę*.

Poľská nosovka *ą* [ɔ, on] zodpovedá v slovenčine hláskam [u:, u, ä, ɯa, ɯu] a koncovkám *-ú, -u, -iu, -ou* a *-ia*:

Korešpondencia slovenského dlhého [a:] s krátkym poľským [a] je:

- v koncovkách Lpl. vzoru *žena* a *mesto* po krátkej slabike: S *ženách, mestách* – P *żonach, miastach*;
- v koncovkách Nsg. adjektív po krátkej slabike vzťahujúcich sa na feminína: S *dobrá, nová* – P *dobra, nowa*;
- v tematickej morfe (submorféme) slovíes typu *chytať* po krátkej slabike: S *mám, máš, má, máme, máte* – P *mam, masz, ma, mamy, macie*;
- v príponách a v koreni slov: S *piváreň, Slovák, pán, náš, váš* – P *piwiarnia, Słowak, pan, nasz, wasz*.

2.2.2.2 Slovenský dlhý vokál *ú* [u:] korešponduje s nosovkami *ą, ę* [õ, ẽ] a s krátkym *u*:

S	u:	–		
P	–	õ	u	ẽ

Dlhé *ú* [u:] korešponduje:

- s nosovkou *ą* v koncovkách Asg. adjektív týkajúcich sa ženského rodu: *dobrú matku* – *dobrą matkę* a v koncovke 3. osoby plurálu prezenta: S *majú, volajú, kupujú* – P *mają, wolają, kupują*; v koreňoch domácich slov: S *súd, rúčka, kúpať* – P *sąd, rączka, kąpać*;
- s poľským krátkym *u* v začiatkovej pozícii v domácich slovách a v ich predponových odvodeninách, pravidelne v internacionalizmoch: S *útecha, úsmev; blúza, literatúra, kultúra* – P *uciecha, uśmiech; bluzka, literatura, kultura*.
- s nosovkou *ę* v koreňových morfémech: S *mútny, núdza, húšťa, túžiť, chuťka* – P *mętny, ędza, ęstwina, ęsknić, ęćka*.

2.2.2.3 Slovenské dlhé [i:] (graficky ako *í, ý*) korešponduje s poľskými vokálmi [i] a [y]:

S	i:		–
P	–	i	y

Dlhé [i:] korešponduje:

- s poľským krátkym mäkkým [i] v koncovke -í Gpl. substantív vzorov *pracovňa, situácia, dlaň, kosť, médium, vysvedčenie*: S *pracovní, situácií, dlaní, kostí, vysvedčení* – P *pracowni, sytuacji, dłoni, kości, narzędzi*; v koncovkách adjektív po konsonantoch k, g: S *vysoký, široký, drahý* – P *wysoki, szeroki, drogi*; v tematickej morfe (submorféme) slovíes typu *robiť*, porov. S *robíš, robí, robíme, robíte* – P *robisz, robi, robimy, robicie*; v koreni slov: S *kýchať, lístok* – P *kichać, listek*;
- s poľským krátkym tvrdým y [y] korešponduje dlhé [i:] graficky ako *ý, í*, napr. v koncovke Gpl. substantív vzorov *kosť*: S *myší* – P *myszzy*; v koncovkách adjektív: S *tichý, tichým, tichých; mladý, tvrdý, malý, hluchý, vyšší, vyšších, vyšším, peší* – P *cichy, cichym, cichych; młody, twardy, mały, głuchy, wyższy, wyższych, wyższym, pieszy*; v koreni slov: S *pýcha, dýchať, umývať* – P *pycha, dychać, umywać*.

2.2.2.4 Slovenské dlhé *é* [e:] korešponduje s poľským krátkym [e]:

S	e:	
P	–	e

Dlhé *é* [e:] korešponduje s poľským krátkym [e]:

- v koncovkách adjektív: S *pekné, peknému, pekného, mladé, tvrdé, malé, hluché* – P *piękne, pięknemu, pięknego, młode, twarde, małe, głuche*;
- v koreni prevzatých slov: S *téma, poézia, poéma, chémia, syntéza, kariéra, diéta, epidémia* – P *temat, poezja, poemat, chemia, synteza, kariera, dieta, epidemia*.

2.2.2.5 Dlhé *ó* [o:] korešponduje s poľským krátkym [o]:

S	o	o:
P	o	–

Dlhé *ó* [o:] je obmedzené na slová cudzieho pôvodu a na citoslovčia: S *sója, sólo, fórum, eufónia, kakofónia, filológia, pedagóg, jód; ó, haló* – P *soja, solo, forum, eufonia, kakofonia, filologia, pedagog, jod; o, halo*.

2.2.3 Dvojhĺasky v slovenčine (dvojhĺaska – diftong)**S l o v e n ě i n a****iu****ie ô****ia**

V slovenčine majú diftongy platnosť dlhej hlásky. Slovenčina má štyri stúpavé diftongy *ia, ie, iu, ô*, ktoré majú na začiatku polovokál [j] alebo [ɥ].

2.2.3.1 Slovenský diftong *ia* [ja], ktorý je často v komplementárnej distribúcii s dlhým *á*, korešponduje najčastejšie s poľskými vokálmi *a, q, ę*:

S	ia	–	–
P	–	a	õ

Diftong *ia* [ja] korešponduje:

- s poľským vokálom *a* v koncovkách Lpl. vzoru s mäkkým zakončením *ulica, dlaň, kosť, srdce* po krátkej slabike: S *o uliciach* – P *o ulicach*; v koncovkách adjektívneho vzoru *cudzi* s mäkkým zakončením po krátkej slabike: S *staršia, pešia zóna* – P *starsza, strefa piesza*; v slovotvorných príponách: S *-iar, -iareň* po krátkej slabike – P *-arz, -iarnia*, napr. S *maliar, kaviareň* – P *malarz, kawiarnia*; v tematickej morfe (submorféme) sloviess typu *chytať* po krátkej slabike: S *požičiavaš, obracia sa* – P *pożyczasz, zwraca się*;
- s poľskou nosovkou *ą* [õ] vnútri slov: S *vziať, peniaze, piaty, piatok, päťdesiat* – P *wziąć, pieniądze, piąty, piątek, pięćdziesiąt*;
- zriedka s poľskou nosovkou *ę* [ẽ]: S *viac, vyľahnuť sa* – P *więcej, wylęgnać się*.

2.2.3.2 Slovenský diftong *ie* [je], ktorý je často pri adjektívach v komplementárnej distribúcii s dlhým *é*, korešponduje s *e, a*:

S	ie	–	–
P	–	e	a

Diftong *ie* [je] korešponduje:

- najčastejšie s poľským vokálom *e* ako vkladnou hláskou v Gpl. feminín a neutier: S *matiek, okien* – P *matek, okien*; v koncovkách adjektív vzoru *cudzi*: S *staršieho, staršiemu, staršie* – P *starszego, starszemu, starsze*; v tematických submorfách vzorov *rozumieť* a *vidieť*: S *vidieť, rozumieť* – P *widzieć, rozumieć*; v zakončení *-iec* a *-ier* a vo vnútri slov: S *veniec, koniec; tanier, papier, gavalier; spievať, nie, mlieko, rieka, viem, bieliť* – P *wieniec, koniec; talerz, papier, kawaler; śpiewać, nie, mleko, rzeka, wiem, bielić*;
- vnútri slov s poľským vokálom *a*, ktorý vznikol po prehláske *e > a* pred tvrdými konsonantmi *t, d, n, ł, r, w, s, z* pri dispalatalizácii: S *vietor, kvietok; zmienka; biely, viera, mie-*

ra; piesok, pieskovec, hviezda – P *wiatr, kwiatek; wzmianka; biały; wiara, miara; piasek, piaskowiec, gwiazda*.

2.2.3.3 Zriedkavý slovenský diftong *iu* [ju] korešponduje s poľským krátkym *u* a s nosovkou *ɤ*:

S	iu		–
P	–	u	ɔ

Diftong *iu* korešponduje:

- s poľským krátkym *u* v koncovkách mäkkých vzorov *vysvedčenie*: S *náradu* (Dsg.) – P *narzędziu* (Dsg.);
- s nosovkou *ɤ* v koncovkách mäkkého vzoru *cudzi* a pri substantíve *pani*: S *vidím tam staršiu paniu* – P *widzę tam starszą panią*.

2.2.3.4 Diftong *o* [uo] korešponduje s poľskými vokálmi [u, o]:

S	uo		
P	–	u	o

Diftong *o* [uo] korešponduje:

- s poľským vokálom *ó* [u] vnútri slov, zriedka na začiatku: S *mój, różny, móc, pomoc, stół, bób, nóż, dowód, powód; ósmy* – P *mój, różny, moc, pomoc, stół, bób, nóż, dowód, powód; ósmy*. Korešpondencia *o* a *ó* je aj pri alternáciách *o/ó, o/ó* pred nulovou koncovkou Gpl. feminín a neutier: S *nôh, vôd, kôl, kôp, sobôt, robôt, stóp* – P *nóg, wód, kól, kóp, sobót, robót, stóp*;
- s poľským vokálom *o* vnútri slov: S *kôň, vôľa, dôjsť, kôš, kôra* – P *koń, wola, dojsć, kosz, kora*.

2.2.4 Slabikotvorné hlásky v slovenčine

Slovenčina	r [r]	ř [r:]	l [l]	ĺ [l:]
Poľština	ar, er, re	ar, er, erz	łu, łę, łą, ło, eł, il, oł, ół	eł

V slovenčine sa na tvorbe slabík zúčastňujú okrem vokálov a diftongov aj slabikotvorné hlásky *r* [r], *l* [l] a ich dlhé pendanty *ř* [r:], *ĺ* [l:]: S *dlhý, slnce, hrst'/hrstka, vlk/vlčá, vlna/do vln, prehlbit', mrtvy, vrba, hĺbka, tlct'/tlčie, žltý* – P *dlugi, słońce, garśc'/garstka, wilk/wilczę, wełna/do wełen, głąb, zgłębić, martwy, wierzba, głąbokość, tucl/tlucze, żółty*. V slovenčine sa slabikotvorné *r, l* nikdy nemôže vyskytovať v pozícii na konci slova: S *viator, Peter, zmysel, padol* – P *wiatr, Piotr, zmysł, padł*. Vo výrazoch *wiatr, Piotr, padł, zmysł, niósł* nemajú hlásky *r, l* ani v poľštine slabikotvornú funkciu a sú jednoslabičné.

Západoslovanské jazyky z pohľadu slabičných hlások *r, l*: S (pôvodné *r, l* v korelácii s dlhými pendantmi *ř, ĺ*) > Č (nižšia frekvencia *r, l*) > P, HLS (nulový výskyt).

2.2.4.1 V poľštine sa pôvodné slabikotvorné hlásky [r], [l] zmenili na spojenie konsonant *r, l* a vokál, preto slovenské slabikotvorné hlásky *r* [r], *l* [l] a ich dlhé pendanty *ř* [r:], *ĺ* [l:] korešpondujú s dvoma hláskami:

S	ř, ř:			
P	ar	er	erz	re

Slovenské slabikotvorné *r, r'* korešponduje:

- so skupinou *ar*: S *krk, hrdlo, hrb, hrst', štvrtý; mŕtvy* – P *kark, gardlo, garb, garśc, czwarty; martwy*;
- so skupinou *er, erz, re*: S *žrd', trpieť, vrtieť, prsteň, prvý, srp/kosák; žrdka, vrba, krv, brva* – P *žerdź, cierpieć, wiercić, pierścień, pierwszy, sierp; żerdka, wierzba, krew, brew*.

S	l, l':							
P	tu	eł	il	oł	ół	ło	łę	lą

Slovenské slabikotvorné *l, l'* korešponduje:

- so skupinou *lu*: S *dlhý, tlstý, tlmočník; tlct', dlžka* – P *dlugi, thusty, tłumacz; thuc, długość*;
- so skupinou *eł*: S *plný, vlna; do vln* – P *pełny, wełna/welenka, do welen*;
- so skupinou *il*: S *vlk, vlhkosť, mlčať; vlča* – P *wilk, wilgoć, milczeć, wilczę*;
- so skupinou *oł/ół*: S *žltý; žltok* – P *żółty; żółtko*;
- so skupinou *ło*: S *slnko* – P *słońce*;
- so skupinou *łę*: S *hlboký, hłbka* – P *głęboki, głębokość*;
- so skupinou *lą*: S *hlbina* – P *głęb*.

2.2.5 Systém konsonantov (konsonanty – spoluhlásky – spółgloski)

Grafémy:

S	b	c	č	–	–	d	d'	dz	–	dž	–	f	g	h	ch	j	k	–	l	l'
P	b/ bi ¹⁹	c	–	cz	ć/ ci	d	–	dz	dž	–	dź/ dzi	f/ fi	g/ gi	h	ch/ chi	j	k/ ki	ł ²⁰	l	–

S	m	n	ň	–	p	r	s	š	–	–	t	t'	v	(w)	z	–	ž	–	x
P	m/ mi	n	–	ń/ ni	p/ pi	r	s	–	sz	ś/ si	t	–	(v)	w/ wi	z	ż/ rz	–	ź/ zi	(x)

Hlásky:

S	b	–	c	č	–	d	d'	ʒ	ž	–	f	–	g	–	h	x	–	j	k	–	–	–
P	b	b'	c	č	ć	d	–	ʒ	ž	ʒ	f	f'	g	g'	h	x	x'	j	k	k'	ɥ	ł

S	l	l'	m	–	n	ɲ	ň	p	–	r	s	š	–	t	t'	v	–	ɥ	z	ž	–
P	l	l'	m	m'	n	ɲ	ň	p	p'	r	s	š	ś	t	–	v	v'	–	z	ž	ź

POROVNANIE KONSONANTICKÉHO SYSTÉMU

2.2.5.1 V slovenčine sa konsonanty delia na:

- tvrdé: *t, d, n, l, k, g, h, ch*;
- mäkké: *t', d', ň, l', š, ž, č, dž, c, dz, j*;
- obojaké: *b, p, m, v, f, r, s, z*.

V poľštine sa konsonanty delia na:

- tvrdé: *t, d, n, ł, g, ch, h, k; b, p, m, w, f, r, s, z; c, dz, dž, cz, sz, ź, rz*;
- mäkké: *ń, l, ś, ź, ć, dź, j*;

¹⁹ Poľština má zložky *bi, ci, dzi, fi, gi, hi, chi, ki, mi, ni, pi, si, wi, zi* na označenie palatalizovaných konsonantov.

²⁰ Graféma *ł* označuje v poľštine predovšetkým hlásku bilabiálne *ɥ*. Bilabiálne *u* [*ɥ*] v slovenčine je len pozičným variantom fonémy *v*.

- c) palatalizované [b', p', m', v', f', r', g', x', k'] alebo mäkkostne neutralizované: [s', z', c'; t', d'].

Najnápadnejší rozdiel v konsonantických systémoch slovenčiny a poľštiny je ten, že slovenčina nemá palatalizované konsonanty [b', p', m', v', f', g', x', k'] a poľština nemá po asibilácii [d', t'].

Slovenčina má štyri korelačné páry konsonantov podľa príznakov kompaktnosť – difúznosť *t:t', d:d', n:ň, l:l'*, posledný pár je vo výslovnosti, ale aj pri alternáciách najviac oslabený, porov. *niť – nitka, žrd' – žrdka, kuchyňa – kuchynka, ale homol'a – homól'ka*.

Počet mäkkých konsonantov je v poľštine väčší než v slovenčine, ale pôvodne palatálne hlásky *c, dz, č, dž, š, ž* sa chápu a správajú ako tvrdé *c, dz, cz, dž, sz, ż* [c, ʒ, ɕ, ʑ, ʃ, ʒ] a tvoria korelačné páry [š – ś, ž – ź, ʒ – ʒ, ɕ – ɕ]. Naopak, *k, g* sa pokladajú za tvrdé konsonanty v slovenčine, ale v poľštine sa správajú ako postpalatálne (píše sa po nich graféma *i*). Špecifické sú poľské palatálne konsonanty *ś, ź, dž, ć*.

2.2.5.2 Slovenské labiály a labiodentály *b, f, m, p, v* korešpondujú s koreláciou dvoch poľských konsonantov:

S	b	–	f	–	m	–	p	–	v	–
P	b	b'	f	f'	m	m'	p	p'	v	v'

Palatalizované sú v poľštine labiály a labiodentály [b', f', m', p', v'] pred vokálmi predného radu *i, 'e*: *P bić, film, miły, pije, pies, wiem – S biť, film, milý, pije, pes, wiem*; graféma *i* označuje v pozícii *i + C, C + i* pred pauzou hlásku *i* a okrem toho zmäčkčuje predchádzajúcu spoluhlásku (*nici, film, cichy*), v pozícii pred vokálom je však graféma *i* len znakom mäkkosti predchádzajúceho konsonantu: *P bi-ały, Pi-otr, wi-atr, mi-asto – S b-iely, P-eter, v-ieter, m-esto*. Výslovnosť slabého [j] sprevádza labiály a labiodentály v poľštine.

2.2.5.3 Slovenské veláry *g, ch, k*, ktoré sa v slovenčine pokladajú vždy za tvrdé²¹, korešpondujú s koreláciou dvoch poľských konsonantov:

S	g	–	x	–	k	–
P	g	g'	x	x'	k	k'

- a) Nepalatalizované sú v poľštine veláry *g, ch, k* pred vokálmi *o, a, u, ę, ą* a na konci slov: *P noga, kogo, chęć, kąt – S noha, koho, chuť, kút*.
- b) Palatalizované sú v poľštine veláry *g, ch, k* pred vokálmi predného radu *i, 'e*: *P nogi, gi-bać, przesłuchiwać, kiedy, o kim, kipieć – S nohy, hýbať, vypočúvať, kedy, o kom, kypieť*.
- c) Slovenskej spoluhláske *g* zodpovedá niekedy v poľštine konsonant *k* tam, kde je v pôvodnom cudzom slove konsonant *k*: *gašťan – kasztan, gavalier – kawaler, guľa – kula, guľatý – kulisty*; uvedený rozdiel nie je v domácich slovách (*mozog – mózg*) a v prípone *-ing* (*tréning, míting, kemping*), resp. v iných slovách *Hamburg, bulldog*, v týchto príkladoch sa poľština so slovenčinou zhoduje: *trening, míting, kemping, Hamburg, bulldog*.

2.2.5.4 Pôvodná slovanská hláska *g* sa v češtine, slovenčine a hornolužickej srbčine v 12. storočí zmenila na *h*, v poľštine zostalo pôvodné [g – g'].

S	–	h	–
P	g	g'	x

²¹ V slovenčine sa veláry pokladajú vždy za tvrdé konsonanty, preto sa po grafémach *g, k, h, ch* v domácich slovách píše *y*: *S kývať, hybký, od matky, od Olgy, z Prahy – P kiwać, gibki, od matki, od Olgi, z Pragi*.

Slovenskej spoluhláske *h* zodpovedá:

- najčastejšie poľské mäkkostne korelované *g* a [gʲ]: najmä pred vokálmi zadného radu *o*, *a*, *u*, pred *ɛ* a na konci slov *g* [g], pred vokálmi predného radu *i*, *ʼe* konsonant [gʲ]: *S noha, poľského, môjho, koho, hus, hustý, nohu, nôh; nohy* – *P noga, polskiego, mojego, kogo, gęś, gęsty, nogę, nóg; nogi*;
- hlavne v internacionalizmoch zodpovedá slovenskému *h* poľské [x, xʲ]²²: *S halucinácia, história* – *P halucynacja, historia*.

2.2.5.5 Slovenskému konsonantu *c* zodpovedá poľská korelácia tvrdé *c* [c] a palatalizované *cj* [cʲ]:

S	c	–
P	c	cʲ

Slovenskému konsonantu *c* [c] zodpovedá:

- nepalatalizované *c* [c] hlavne na konci slov: *S noc, pomoc, otec*; pred *a*, *o*, *u*, *y*, *e*: *svieca, otcov, cukor, cenný* – *P noc, pomoc, ojciec; świeca, cukier, kolacyjka, cenny*; pred *q*, *ɛ*, *ó*: *nocą, pomocą, cętka, córka*;
- mäkkostne asimilované *cʲ*, ktoré je v poľštine označované zložkou *cj* (zriedka ináč – *cis*, alebo pri medzislovnej asimilácii – *noc i dzień*), je v prevzatých sufixoch: *S organizácia, demokracia, pozícia, mobilizácia* – *P organizacja, demokracja, pozycja, mobilizacja*.

2.2.5.6 Slovenskému konsonantu *č* zodpovedá poľské *cz* [č]:

S	č
P	cz

Slovenskému mäkkému konsonantu *č* zodpovedá poľské tvrdé *cz* [č] hlavne na konci slov a pred *a*, *o*, *u*, *e* v poľštine aj *y*, *ɛ*, *q*, *ó*: *S čas, z čoho, čelo, čistý, čujne, punč* – *P czas, z czego, czoło, czysty, czujnie, poncz, często, chichoczą, czółno*.

Slovenskému mäkkému konsonantu *tʲ*²³ zodpovedá poľské mäkké *ć*, *ci* [ć] a tvrdé *cz* [č]:

S	–	tʲ	(š)tʲ
P	ć	–	(š)cz

V poľštine je korelácia tvrdé *cz* – mäkké *ć*: poľské mäkké *ć* vzniklo asibiláciou *tʲ* na *ć*, preto najčastejšie korešponduje poľské *ć* a slovenské *tʲ*: *S deti, otec, tichý; lietať, robiť; desať* – *P dzieci, ojciec, cichy; latać, robić; dziesięć*. Slovenské [tʲ] sa na konci slov, pred konsonantmi a pred *a*, *u*, *ú* označuje grafémou *tʲ*, ale v skupinách *ti*, *te*, *tia*, *tie*, *tiu* sa v domácich slovách označuje grafémou *t*. Skupina *šč* zostala v poľštine ako *šč* (*jeszcze, szczecina, szczęście, szczep, szczenie, Szczepan*), v slovenčine je konsonantická skupina *šť* (*ešte, štetina, šťastie, štep, šteňa, Štefan*).

Západoslovanské jazyky z pohľadu hlásky *č*: S, Č (len pôvodné *č*), P, HLS (okrem pôvodného *č* aj ako výsledok asibilácie *tʲ* na *ć*), dolnolužická srbčina (zmena *č* na *c* – *carny* a graféma *tš*, *tś* sa číta ako *č*, porov. *sośa* [sočča] – *sestra*). Západoslovanské jazyky z pohľadu hlásky [tʲ]: S (najvyšší výskyt, napr. infinitívna koncovka) > Č (obmedzenia – v skupinách *ti*, *tě*) > P a HLS (nulový výskyt).

²² Graféma *h* sa vyslovuje v poľštine ako [x/xʲ]: *hotel, hip-hop*, podobne ako vo výrazoch *chytry, chce, kochać, słuchać*, ale vo východnej oblasti sa pripúšťa aj výslovnosť [h].

²³ Poľština vlastne nemá *tʲ*, výnimky sú polomäkké poziché varianty v prevzatých slovách (*tiara*).

2.2.5.7 Slovenskému konsonantu *d* a *t* zodpovedá poľské *d* a *t*, zriedka *dź*, *ć*, *dz*:

S	d	t	–	–	
P	d	t	ź	ć	dz

Konsonantu *d* a *t* zodpovedá pred *a*, *o*, *u*, *y* a na konci slov:

- konsonant *d*: S *dáma*, *dom*, *dobrý*, *duša*, *dym*, *sused* – P *dama*, *dom*, *dobry*, *dusza*, *dym*, *sąsiad*;
- konsonant *t*: S *tajomný*, *to*, *tu*, *ty*, *prút* – P *tajemny*, *to*, *tutaj*, *ty*, *pręt*;
- v ojedinelých príkladoch korešponduje *t* s poľským *ć*, resp. *d* s poľským *dź*: S *kostol*, *kotol*, *dnes*, *sudca* – P *kościół*, *kocioł*, *dziś*, *sędzia*;
- v ojedinelých príkladoch korešponduje *d* s poľským *dz*: S *veda* – P *wiedza*.

2.2.5.8 Slovenskému konsonantu *dz* zodpovedá poľské *dz*:

S	ż
P	ż

Slovenský mäkký konsonant *dz* a poľský tvrdý konsonant *dz* sa zhodujú:

- v slovách za *dj*: S *medza*, *medzi*, *medzinárodný*, *hrdza*, porov. poľské výrazy *cudzoziemiec*, *międzynarodowy*, *rdza*, *przebudzać*; v poľštine sa konsonant *dz* zachoval ešte viac než v slovenčine: S *peniaze*, *kňaz* – P *pieniądze*, *ksiądz*;
- konsonant *dz* je aj pri alternáciách, porov. S *prebudiť/prebúdzat'*, *vládať/vládze*; *hodiť/hádzať* – P *jadły/jedzą*, *żądać/żądza*.

Západoslovanské jazyky z pohľadu konsonantu *dz*: P > S > Č, HLS (zmena *dz* na *z*).

2.2.5.9 Slovenskému mäkkému konsonantu *dź* zodpovedá poľské tvrdé *dź*:

S	ź	
P	ź	ż

Slovenskému konsonantu *dź* zodpovedá poľské *dź* v internacionalizmoch: S *džem*, *džez*, *džínsy*, *džokey*, *džudo*, *džin* – P *dżem*, *dżez*, *dżinsy*, *dżokej*, *dżudo*, *dżin*; v poľštine korešponduje s *dź* aj *dz*: S *džbán* – P *dzban*.

Slovenskému mäkkému konsonantu *d'* zodpovedá poľské mäkké *dź*.²⁴

S	–	d'
P	ź	–

V poľštine je korelácia tvrdé *dź* – mäkké *dź*: poľské mäkké *dź* vzniklo asibiláciou *d'* na *dź*, preto korešponduje poľské *dź* a slovenské *d'*: S *deti*, *desať*, *kde*, *d'asno* – P *dzieci*, *dziesiąć*, *gdzie*, *dziąsło*. Slovenské [d'] sa na konci slov, pred konsonantmi a pred *a*, *u*, *ú* označuje grafémou *d'*, ale v skupinách *di*, *de*, *dia*, *die*, *diu* sa v domácich slovách označuje grafémou *d*.

Západoslovanské jazyky z pohľadu konsonantu *dź*: S (internationalizmy a pôvodné *dź*) – Č (len internacionalizmy) – P (pôvodné *dź* + výsledok asibilácie *d'* na *dź*) – HLS (asibilácia ako v poľštine). Západoslovanské jazyky z pohľadu hlásky [d']: S (najvyšší výskyt) > Č (obmedzenia – v skupinách *di*, *dě*) > P a HLS (nulový výskyt).

2.2.5.10 Ekvivalentom slovenského konsonantu *j* je poľský konsonant *j*: S *jeden*, *jablko*, *ja*, *jeho* – P *jeden*, *jablko*, *ja*, *jego*.

²⁴ Poľština vlastne nemá *d'*, výnimky sú polomäkké pozičné varianty v prevzatých slovách (*diabel*).

S	j
P	j

Zhodne sa využíva v oboch jazykoch interfigované *j* v 3. os. pl., napr. S *pracujú, majú, kupujú* – P *pracują, mają, kupują*.

Časti slovenských domácich slov, ktoré sa začínajú na vokál *a, e, u*, však zodpovedá v poľštine ekvivalent so spoluhláskou *j* pred vokálom. Ide o tzv. protetické a hiátové *j*²⁵: S *ako, aký, akosť, ešte, som, už* – P *jak/jako, jaki, jakość, jeszcze, jestem, już*:

P	j
S	–

Pred *i* protetické *j* neexistuje ani v poľštine: S *ihla, iný, inak, inam, inokedy, istota, il, iskra, ihličie* – P *igła, inny, inaczej, indziej, innym razem, istota (bytosć), il, iskra, igliwie*.

V poľštine funguje okrem toho graféma *j* aj na zobrazenie mäkkostnej asimilácie konsonantov *c, s, z*: S *Słowacja, pozycja, pasja, misja, Indonezja, wizja*. V slovenčine sa v týchto prípadoch vyskytuje vokál *i* (*pozícia, misia, vízia*).

2.2.5.11 V oboch jazykoch sa zachovala mäkká výslovnosť [ʃ] pred *i*: P *lipa, list, byli, liszaj, lizać* – S *lipa, list, boli, lišaj, lízať*; v iných pozíciách sa v poľštine pôvodné *l'* depalatalizovalo a vyslovuje sa trochu tvrdšie než slovenské *l'*, ale mäkkšie než slovenské *l* (stredné *l*): P *wielki, malować, wolny, król, pościel* (posteľná bielizeň), *nauczyciel, lewy* – S *veľký, malovať, voľný, kráľ, posteľ, učiteľ, ľavý*. V skupinách *li, le, lia, lie, liu* [ʃi, ʃe, ʃja, ʃje, ʃju] sa v slovenčine v domácich slovách hláska *l'* označuje grafémou *l*.

S	ʃ	
P	ʃ	l

S	l	–	
P	ʃ	ɫ	l

Poľština má opozíciu [ɫ/l : l/l'] na mieste slovenskej opozície [l : l']. Pôvodnému tvrdému *l* zodpovedá v poľštine:

- konsonant [ɫ] pred *a, o, u, y, e, q*, na konci slov a pred konsonantmi označený grafémou *ł*, ktorý sa vyslovuje najčastejšie ako neslabičné bilabiálne u [ɫ]: P *głowa, łopata, pisał, pisała, pisało, pisały, łysy, głodny, głupi, łąka, łękotka, galgan* – S *hlava, lopata, písal, písala, písalo, písali, lysý, hladný, hlúpy, lúka, galgan*;
- rozdiel je vo výslovnosti skupiny *li* v internacionalizmoch, ktoré majú v slovenčine tvrdú, ale v poľštine mäkkú výslovnosť: S *literatúra, likvidácia, limuzína, liberálny* – P *literatura, likwidacja, limuzyna, liberalny*;
- konsonant *l* (stredné *l*): P *labialny, labrynt* – S *labiálny, labrynt*.

Západoslovanské jazyky z pohľadu hlások *l, l', ł*: S (opozícia *l – l'*) – Č (splynutie *l/l'* na jedno *l*) – P a HLS (opozícia [ɫ/l : l/l']).

²⁵ Domáce slová, ktoré sa začínajú na *i*, majú protetické *j* len v češtine: S *ihla, inak, iný, iskra, istota* – Č *jehla, jinak, jiný, jiskra, jistota* – P *igła, inaczej, inny, iskra, istota* (bytosć). V tejto súvislosti je zaujímavé, že v stredočeských nárečiach a v obecnej češtine je v slovách s vokálom *o* protetické *v*: *okno – vokno, obdiv – vobdiv, ono – vono*; v niektorých nárečiach je protetické *h*: *huž, hu stoky, hutkat*. Takýto jav v podobe *v* sa vyskytol aj v poľských slovách, ktoré sa pôvodne začínali na nosovú samohlásku: *węgorz – úhor, węzeł – uzol, wąski – úzky, węgiel – uhlie, węglarz – uhliar*. V poľských nárečiach sú protetické hlásky frekventovanejšie: *uosa* oproti spisovnému *osa*, *uoko – oko, japyka – apteka, jeva – Ewa, jadam – Adam, vut – udo* (stehno).

2.2.5.12 V obidvoch jazykoch sa zachovala tvrdá výslovnosť [n] pred *a, o, u, y* a na konci slov: S *na, nos, noha, numerálie, nudný, numizmatik, nylón, pán* – P *na, nos, noga, numeralia, nudny, numizmatyk, nylon, pan*; pred *k, g* je v obidvoch jazykoch pozičný variant fonémy *n* [ŋ], v poľštine fakultatívne s [n]²⁶, napr. S *banka* – P *bank*:

S	n	ŋ	ň	n
P	n	ŋ	ń	ń

- rozdiel je vo výslovnosti skupiny *ni* v internacionalizmoch, ktoré majú v slovenčine tvrdú, ale v poľštine mäkkú výslovnosť: S *minister, univerzita, nikotín, nikel, nirvána* – P *minister, uniwersytet, nikotylna, nikiel, nirwana* [mińister, uńiversytet, ńikotylna, ńik'el, ńirwana];
- slovenské [ň], ktoré sa na konci slov, pred konsonantmi a pred *a, u, ú* označuje grafémou *ň*, ale v skupinách *ni, ne, nia, nie, niu* sa v domácich slovách označuje grafémou *n*, korešponduje s poľskou hláskou [ń] – grafémou *ń* (S *kôň, dlaň* – P *koń, dłoń*) alebo zložkou *ni* (S *nie* [ńje], *organizovanie* [organizańje], *organizovania* [organizańja], *organizovaniu* [organizańju], *nikdy* [ńigdy] – P *nie* [ńe], *organizowanie* [organizańe], *organizowania* [organizańa], *organizowaniu* [organizańa], *nigdy* [ńigdy]);
- okrem toho slovenské [n] korešponduje vždy v poľskom *ń* pred sufixom *-ský*: S *konský, poznanský, panský* – P *koński, poznański, pański*.

2.2.5.13 Slovenskému *r* zodpovedá:

S	r		–
P	r	ż	r'

- v okolí zadných vokálov *a, y, u, o, q, e*, pred konsonantmi a na konci slov poľské *r*: S *rak, ryba, minister, univerzita* – P *rak, ryba, uniwersytet, minister*;
- v okolí predných vokálov *e, i* a *i*-ových diftongov *ia, ie, iu* (tam, kde je v českých domácich slovách hláska *ř*) je v poľských slovách konsonant [ż] (graféma *rz*), ktorý vznikol z pôvodného mäkkého *r*: S *reč, remeslo, rezať, potreba, predmet, dobre, tri, prípad, tvoriť, poriadok, priateľ, rieka, kričať, orech, redkev, riedky* – Č *řeč, řemeslo, řezat, potřeba, předmět, dobře, tři, případ, tvořit, pořádek, přítel, řeka, křičet, ořech, ředkev, řídký* – P *rzecz (vec), rzemiosło, rzezać, potrzeba, przedmiot, dobrze, trzy, przypadek, tworzyć, porządek, przyjaciel, rzeka, krzyczeć, orzech, rzodkiew, rzadki*. Niekedy je korešpondencia *r – ř – ż* na konci slova, a to v príponách: *malíř – malarz, hospodář – gospodarz; talíř – talerz*;
- v okolí *i* je v internacionalizmoch konsonant *r* v poľštine mäkkostne asimilovaný ako ľahko zmäknutý pozičný variant [r'] : P *serio, materiał, akwariowy, galeria* – S *seriózne, materiál, akváriový, galéria*.

2.2.5.14 Slovenskému tvrdému *s* zodpovedá v poľštine:

S	s	–	–
P	s	s'	ś

- tvrdé *s* pred *a, o, u, y* a na konci slov: S *sandál, sol', surovina, syn, nos* – P *sandał, sól, surowiec, syn, nos*;
- mäkkostne asimilované *s* [s'] zriedka v internacionalizmoch označované grafémou *j* po *s* : S *pasia, misia* – P *pasja, misja*, porov. aj raritné: *sinus, kosinus* alebo pri medzislovnej asimilácii: *los Ireny, nos i usta*;

²⁶ Ďalším variantom fonémy *n* sa v publikácii nevenujeme.

- c) mäkké [ś] (grafémy *ś, si*) tam, kde v slovenčine po spoluhláske *s* nasledujú vokály predného radu, ale aj na konci slov hlavne v sufixe *-ost'*: S *sivý, seno, kosit'*; *čosi, ktosi; zlost', radost', kost'* – P *siwy, siano, kosić; coś, ktoś; złość, radość, kość*.

2.2.5.15 Slovenskému tvrdému *z* zodpovedá v poľštine:

S	z	–	–
P	z	z'	ż

- a) tvrdé *z* pred *a, o, u, y* a na konci slov: S *za, zo, zúbožený, zisk, obraz* – P *za, ze, zubożony, zysk, obraz*;
- b) mäkkostne asimilované [z'] v internacionalizmoch označované grafémou *j* po *z*: S *vízia, Indonézia, Malajzia, Ázia* – P *wizja, Indonezja, Malezja, Azja*, porov. aj raritné: *Zimbabwe, zidentyfikować* alebo pri medzislovnej asimilácii: *kóz i krów*;
- c) mäkké [ż] (grafémy *ż, zi*) tam, kde v slovenčine po spoluhláske *z* nasledujú vokály predného radu: S *zem, zelený, zemiak, Kazimír* – P *ziemia, zielony, ziemniak, Kazimierz*.

2.2.5.16 Slovenskému mäkkému *š* zodpovedajú v poľštine konsonanty [ś, s, ś] – grafémy *sz, s, ś/si*:

S	ś	–	–
P	ś	s	ś

Slovenské mäkké *š* korešponduje:

- a) s poľským tvrdým konsonantom *sz*: S *škola, všetko* – P *szkola, wszystko*;
- b) v internacionalizmoch s konsonantom *s* v konsonantických skupinách *sp, st, sk*²⁷: S *šport, špecialista, rešpekt, šprint, špirála, študent, študovať, štruktúra, štadión, štatistika, Škandinávia* – P *sport, specjalista, respekt, sprint, spirala, student, studiować, struktura, stadion, statystyka, Skandynawia*;
- c) v poľštine sa pôvodne palatálne konsonanty *sz, ź/rz* vyslovujú tvrdo [ś, ź] a tvoria korelačné páry [ś – ś, ź – ź]; v alternačných pozíciách predovšetkým v Npl. adjektív môže zriedka korešpondovať slovenské *š* s poľským *ś*: sg. *pierwszy* – pl. *pierwsi, lepszy – lepsi, pieszy – piesi, starszy – starsi, nasz – nasi, grosz – grosik*. V slovenčine je vždy vo výslovnosti aj pri písaní rovnaký konsonant: *lepši, peši, starši, náš, naši, groš, grošik*.

2.2.5.17 Slovenskému mäkkému *ž* zodpovedá v poľštine konsonant [ż] – graféma *ż*:

S	ż	–
P	ż	ż

Slovenské mäkké *ž* korešponduje:

- a) s poľským tvrdým konsonantom *ż* [ż]: S *žena, ženský, muž* – P *żona, żeński, mąż*;
- b) v alternačných pozíciách s poľským *ż/zi* [ż]: *duży – duzi*.

2.2.5.18 Poľština zvyčajne nemá grafému *x* [ks, gz]²⁸, porov. P *egzemplarz, egzotyczny, egzaltacja, egzystencja, egzekucja, ekspedycja, ekspert, eksperyment, paradoks, refleks, kodeks, kompleks* – S *exemplár, exotický, exaltácia, existencia, exekúcia, expedícia, expert, experiment, padadox, reflex, kódex, komplex*.

²⁷ V germanizmoch je aj v poľštine *ś*: *szpic, szpachla, sztab, sztanga, sztolnia*.

²⁸ Graféma *x* sa v poľštine používa veľmi zriedkavo: v matematike, v prípadoch typu *pan X*, v citátových slovách (*exposé, ex aequo, expres* – častejšie *ekspres*), v niektorých vlastných menách, napr. *Marx, Oxford* (popri zdomácnenom tvare *Marks, Oksford*).

ÚLOHY K 2. LEKCII

1. Na základe analýzy paralelného slovenského, poľského a českého textu a na konkrétnych príkladoch sa pokúste určiť charakteristické znaky týchto troch západoslovanských jazykov:

O

Tri razy naj o českých a slovenských vrchoch

Najvyšším vrcholom Vysokých Tatier a súčasne najvyšším vrchom Slovenska je Gerlachovský štít. Nielen to, je súčasne najvyšším vrcholom Karpát v celej ich dĺžke tisíc päťsto kilometrov. Je vysoký dvetisíc šesťsto päťdesiat metrov. Za najkrajší vrch je zhodne označovaný Veľký Rozsutec (1 600 m) v chránenej krajinej oblasti Malá Fatra, východne od Žiliny. Je pozoruhodný nielen divoko rozbrázdneným povrchom s rozoklanými vrcholovými vápencovými útesmi, ale aj tým, že pri pohľade z rozličných strán má celkom iný tvar daný nepravidelnosťou jeho masívu. Je jedným z najfotografovanejších vrchov Slovenska. „Strechou Európy“ možno nazvať vrch Klepáč (1 138 m) v skupine Králického Snežníka na česko-poľských hraniciach na severnej Morave. Na jeho južnom úpätí je rozvodie troch morí: Nysa Kłodzka vteká do Odry a tá do Baltického mora, Tichá Orlica do Labe, to potom do Severného mora, Morava je prítokom Dunaja, ktorý sa vlieva do Čierneho mora.

Trzy razy naj o czeskich i słowackich szczytach

Najwyższym szczytem Wysokich Tatr a jednocześnie najwyższym szczytem Słowacji jest Gerlach. Jest on także najwyższym wierzchołkiem Karpat na całej ich długości tysiąca pięćset kilometrów. Ma wysokość dwóch tysięcy sześciuset pięćdziesięciu pięciu metrów. Za najpiękniejszy szczyt został zgodnie uznany Wielki Rozsutec (1 600 m) w rezerwacie przyrody Mała Fatra, na wschód od Żyliny. Jest godny uwagi nie tylko ze względu na dziko pobrużdżoną powierzchnię ze szczytowymi skałami ze spękanego wapienia, ale też dlatego, że oglądany z różnych stron ma inny kształt spowodowany nieprawidłowością jego masywu. „Dachem Europy“ można nazwać szczyt Klepacz (1 138 m) w masywie Kralickiego Śnieżnika na granicy czesko-polskiej w północnych Morawach. U jego południowego podnóża znajduje się dział wodny trzech mórz: Nysa Kłodzka wpada do Odry, a ta do Morza Bałtyckiego, Cicha Orlica do Łaby, ta potem do Morza Północnego, Morawa jest dopływem Dunaju, który wpada do Morza Czarnego.

Třikrát nej o českých a slovenských horách

Nejvyšším vrcholem Vysokých Tater a současně nejvyšší horou Slovenska je Gerlachovský štít. Nejen to, je současně nejvyšším vrcholem Karpat v celé jejich délce tisíc pět set kilometrů. Je vysoký dva tisíce šest set pětadesát metrů. Za nejkrásnější horu je shodně označován Velký Rozsutec (1600 m) v chráněné krajinné oblasti Malá Fatra, východně od Žiliny. Je pozoruhodný nejen divoce rozbrázděným povrchem s rozeklanými vrcholovými vápencovými útesy, ale i tím, že při pohledu z různých stran má zcela jiný tvar daný nepravidelností jeho masívu. Je jednou z nejfotografovanějších hor Slovenska. „Střechou Evropy“ lze nazvat vrch Klepáč (1138 m) ve skupině Králického Sněžníku na česko-polských hranicích na severní Moravě. Na jeho jižním úpatí je rozvodí tří moří: Nysa Kłodzka vteká do Odry a ta do Balt-

ského moře, Tichá Orlice do Labe, to pak do Severního moře, Morava je přítokem Dunaje, který se vlévá do Černého moře.

- 2. Porovnajzte hláskový systém slovenčiny a poľštiny a osobitne vymenujte vokalické hlásky, ktoré nemá slovenčina a ktoré nemá poľština. Môžete si pomôcť textami z 1. úlohy. Rozdiely zdôvodnite.**

O

- 3. Vysvetlite rozdiely medzi slovenčinou a poľštinou v nasledujúcich slovách:**

S

zbytočne, statočne, voš, so mnou, vo vlasoch, piatok, piesok, počiatok, kúsok, odpočinok, s pánom, s hradom, doska, odomknúť, odohnať, orol, posol, podo mnou, odo mňa, vo sne, vo Vroclave, vo dne, zo striebra, so smotanou

P

zbytecznie, statecznie, wesz, ze mną, we włosach, piątek, piasek, początek, kąsek, odpoczynek, z panem, z zamkiem (grodem), deska, odemknąć, odeгнаć, orzeł, poseł, pode mną, ode mnie, we śnie, we Wrocławiu, we dnie, ze srebra, ze śmietaną

- 4. Doplňte hlásky a pokúste sa vysvetliť rozdiely medzi slovenčinou a poľštinou:**

S

p..ť hodín, m..so, sv..tý obrázok, dev..ť príkladov, manželský zv..zok, m..tový čaj, r..žové púp..tko, vážny d..vod, dva m..siace, mrazivý ľ..d, letný d..žd', rysovacia d..ska, liečivá r..stlina, predčasný p..rod, kuchynský n..ž, čierny k..ň, d..bová k..ra, na ..smom mieste, jedá-lenský st..l, b..de, dám ti r..k.., mám iba jedn.. hodin.. času, kde sa nachádzaj.. teraz, s.. m..dri, mám tak.. knih.., na poč..tku

P

pi..ć godzin, mi..so, świ..ty obrazek, dziewi..ć przykładów, zwi..zek małżeński, herbata mi..towa, r..żowy p..czek, poważny d..wód, dwa miesi..ce, mroźny l..d, letni d..szcz, d..ska do rysowania, r..ślina lecznicza, przedwczesny p..ród, n..ż kuchenny, czarny k..ń, k..ra d..bowa, na ..smym miejscu, st..ł w jadalni, b..dzie, dam ci r..k.., mam tylko jedn.. godzin.. czasu, gdzie znajduj.. się teraz, s.. m..drzy, mam tak.. książk.., na pocz..tku

- 5. Vysvetlite, čo spôsobilo rozdiely medzi jazykmi v uvedených slovách:**

S

leto, svet, vietor, kvietok, metla, sieťka, Peter; sused, vedomý, vedomosť, sedlo; pena, seno, zmienka, žena, červený, zelený, mená; celý, telo, sedel, veselý, biely, anjel, čelo; viera, miera, čierny, zber, dcéra; mesto, les, cesto, vres, sestra, piesok, pieskovec, pesnička, tresk, nesú; breza, hviezda, vezú, železo

P

lato, świat, wiatr, kwiatek, miotła, siatka, Piotr; sąsiad, wiadomy, wiadomość, siodło; piana, siano, wzmianka, zona, czerwony, zielony, imiona; cały, ciało, siedział, wesoly, biały, anioł, czoło; wiara, miara, czarny, zbiór, córka; miasto, las, ciasto, wrzos, siostra, piasek, piasko-wiec, piosenka, trzask, niosą; brzoza, gwiazda, wiozą, żelazo

6. Na príkladoch objasnite, kedy slovenskej hláske ä zodpovedá poľská nosovka:

S

mäta, vädnúť, väzba, zväz, mäso, zmätok, svätý, pamätať, päta, žriebä, päť, deväť, väčšie, pamäť, mäkký, väzeň, napätie, päst', nadväzovať, uväzovať, bremä/bremeno, vemä/vemeno

P

mięta, więdnać, więz, związek, mięso, zamęt, święty, pamiętać, pięta, źrebię, pięć, dziewięć, większe, pamięć, miękki, więzien, napięcie, pięść, nawiązywać, wiązać, brzemię, wymię

7. Na príkladoch objasnite, ktoré slovenské hlásky zodpovedajú poľskej nosovke ę: ➔

O

mięso, mięta, pięta, więdnać, święty, pamięć, pamiętnik, pięć, dziewięć, miękki, większy, więzienie, źrebię, więzien, większe, napięcie; dęby, zęby, ręka, tęgi, rękę, kolegę, trochę, następujący, sędzia, męka, gęś; język, część, ciele, wilczę, szczenię, wędrować; piękny, kolęda; więcej

8. Na uvedených príkladoch objasnite, ktoré hlásky zodpovedajú poľskej nosovke ą:

P

dąb, ząb, mąż, okrąg, bądź, mogą, piszą, piszący; kąt, sąd, prąd, rączka, gąska, kąpać, niosa, mają, wołają, kupują, istniejący, sugerujący, wołający, kupujący; osobą, sąsiadką, szkołą, szablą; związek; piątek, piąty, wziąć, wiązać, rzązą; dobrą (książkę), lodowatą (wodę), z wyższą szkołą, z cudzą panią

S

dub, zub, muž, okruh, bud', môžu, pišu, pišuci; kút, súd, prúd, rúčka, húska, kúpať, nesú, majú, volajú, kupujú, existujúci, sugerujúci, volajúci, kupujúci; osobou, susedou, školou, šabl'ou; zväzok; piatok, piaty, vziať, vizať, riadia; dobrú (knížku), řadovú (vodu), s vyššou školou, s cudzou paňou

9. Hlásokoslovne vysvetlite existenciu slovenských diftongov ia, ie, iu a ich vzťah k dlhým vokálom á, é, ú:

S

tešiť sa dobrému zdraviu – lepšiemu zdraviu, vidím cudziu ženu – modernú ženu, vyššiu dievčinu – vysokú dievčinu, cudzie šťastie – veľké šťastie, ďalšie úlohy – nové úlohy, pracovníckam – kolegyniam, o pracovníčkach – o kolegyniach, veľké mestá – menšie polia, dobrá novinárka – lepšia maliarka, dobrú novinárku – lepšiu maliarku, dobré novinárky – lepšie maliarky, maliar – novinár; krvácanie, dospievanie, zdravie; miera, miesto, cieľ, krieda, viečka, diera, biely, dievča, smiech, svieti, viac, priateľ, rozhliadať sa, priazeň, priadza

10. Vysvetlite rozdiely medzi poľštinou a slovenčinou v slovách:

P

koniec, rozumie, wiem, leczenie, śmiać się, prosiątko, piąty, dziewiąty, święto, pamiętka, ciągnąć, dzieło, diabelski, krzyżak, czarny, rzeka, żarówka, żądanie, początek, częśćka, częściowo, garnek, mleko, wlec, wleźć, pierze, bierze, piec

S

koniec, rozumie, viem, liečenie, smiať sa, prasiatko, piaty, deviaty, sviatok, pamiatka, tiahnuť, dielo, diabolský, križiak, čierny, rieka, žiarovka, žiadosť, začiatok, čiastka, čiastočne, hrniec, mlieko, vliecť, vliezť, perie, berie, pec

11. Vysvetlite existenciu vokálu ú v slovenských slovách a preložte ich do poľštiny: 🔑

O

súd, lúka, kúpať sa, vezú, kvitnúci, prúd, kút, sú, chytajú, pracujú, kúsok, múka, peknú, dobrú, bystrú, ľudovú, trúba, dupnúť; búdka, búchať, dúšok, múr, súkno, túliť sa, dúfať, hlúpy, múzeum, smútok, úder, úklon, úl, úlomok, úrad, kohút; mútny, húština, túžiť, chůťka

12. Všimajte si rozdiel medzi poľštinou a slovenčinou v koncovkách Isg. feminín:

S

osobou, susedkou, nevestou, kozou, školou, rybou, šablou, vierou, bradou, lúkou, prácou, hlavou, kráľovnou, perlou, mukou, vierou, vežou, šijou, zemou, nocou, šancou, tetou, ideou, myšou, piesňou

P

osobą, sąsiadką, niewiastą, kozą, szkołą, rybą, szablą, wiarą, brodą, łaką, pracą, głową, królową, perłą, męką, wiarą, wieżą, szyją, ziemią, nocą, szansą, ciocią, ideą, myszą, pieśnią

13. Utvorte datív a lokál plurálu a všimajte si neutralizáciu kvantít v slovenčine: 🔑

S

- pekná pláž, tlaková výš, veľké číslo, cudzie písmo, veselá pieseň, teplý lúč
- známa fráza, krásna pláž, prázdne hniezdo, čínske jedlo, biele miesto (na mape), rýchly pád

14. Všimajte si existenciu neutralizácie kvantít v slovenčine v tvaroch 3 os. sg a pl.:

S

- čaká, chytá, volá, dáva, číta, spieva, umýva, báda, múdrie, bdie, nesie, berie, kupuje, češe, chudne, píše, usmieva sa, skáče, chváli, vidí, vonia, vyrába, černie, znie, pasie, minie, zavrie, orie, vládze, viaže, vädne, žuje, miluje, rokuje, osladí, myslí, kľáčí
- čakajú, chytajú, volajú, dávajú, čítajú, spievajú, umývajú, bádajú, múdrejú, bdejú, nesú, berú, kupujú, češú, chudnú, píšú, usmievajú sa, skáču, chvália, vidia, voňajú, vyrábajú, černejú, znejú, pasú, minú, zavrú, orú, vládzu, viažu, vädnu, žujú, milujú, rokujú, osladiu, myslia, kľáčia

15. Utvorte verbálne substantíva, porovnajte ich navzájom a naznačte koncovky: 🔑

S

čakať, behať, chytať, mlčať, lietať, spievať, čítať, písať, prenasledovať, kričať, modliť sa, rozumieť, myslieť, prosiť, chodiť, nosiť, sedieť, minúť, chudnúť, stiahnuť, prijať, vziať, liať, začať

P

czekać, biegać, chwytać, milczeć, latać, śpiewać, czytać, pisać, prześladować, krzyzczeć, modlić się, rozumieć, myśleć, prosić, chodzić, nosić, siedzieć, minąć, chudnąć, ściągnąć, przyjąć, wziąć, lać, rozpocząć

16. V slovách určte počet slabík a vysvetlite príčiny rozdielov medzi slovenčinou a poľštinou:

S

padol, niesol, viedol, Peter, zmysel, priemysel, liter, meter, filter, vietor, myseľ, mohol, blcha, slza, krstu, modli sa, strieborný, steblo, luhať, veterný, jablko, hrmieť, trvať, krvavý, register, mŕtvy, vŕba, hrdlo, krk, smrť, slnko, dlhý, žltý, plný, vlk, mlčať, zrnko, džava

P

padł, niósł, wiódł, Piotr, zmysł, przemysł, liter, metr, filtr, wiatr, myśl, mógł, pchła, ła, chrztu, módl się, srebrny, źdźbło, łąca, wietrzny, jabłko, grmieć, trwać, krwawy, rejestr, martwy, wierzba, gardło, kark, śmierć, słońce, długi, żółty, pełny, wilk, milczeć, ziarno, dzierzawa

17. Porovnajete hláskový systém slovenčiny a poľštiny a osobitne vymenujete konsonantické hlásky, ktoré nemá slovenčina a ktoré nemá poľština. Rozdiely zdôvodnite.

O

18. Vysvetlite zhody a rozdiely medzi poľštinou a slovenčinou:

P

miedza, między, rdza, rdzawy, międzynarodowy, przebudzać się, cudzoziemiec, urodzony, mosiądz, przysądzać, pobudzać, twierdza; ksiądz, dzwon, pieniądze; śledziona, dźwięk, dźwięgać; dżungla, dżin, dżokej, dżentelmen, dżez, dżip, dżudo; dżban; dziś, dziekan, dzierzawa; działo, dziadek, dzielenie, dzienniczek, dziki, dziwny, dżasło, dżobać

S

medza, medzi, hrdza, hrdzavý, medzinárodný, prebúdzat' sa, cudzinec, urodzený, mozadz, prisudzovať, povzbudzovať, tvrda; kňaz, zvon, peniaze; slezina, zvuk, zdvíhať; džungľa, džin, džokej, džentlmen, džez, džíp, džudo; džbán; dnes, dekan, džava; delo, dedko, delenie, denníček, divý, divný, d'asno, d'obať

19. Uved'te, ktorou historickou zmenou sa dajú vysvetliť rozdiely medzi slovenčinou a poľštinou v týchto slovách:

S

- vrátiť, poznať, byť, oddeliť, volať, kupovať, písať, kosti, odľahlosť, dosť, telo, ticho, ťahať, tesný, deti, tesat', ťať, ťažiť, tiecť, tenký, tieň, teplo, tešiť sa, tísnuť
- vidieť, ľudia, vidí, bude, nájdete, pôjde, kde, dieťa, udivený, chod', chod'te, buďte ľuďmi, dedič, dejiny, diera, d'asno, deň, chodiš, vedieš, jazdiš

P

- zwrócić, poznać, być, oddzielić, wołać, kupować, pisać, kości, odległość, dość, ciało, cicho, ciągnąć, ciasny, dzieci, ciosać, ciąć, ciężyc, ciec, cienki, cień, ciepło, cieszyć się, cisnąć
- widzieć, ludzie, widzi, będzie, znajdziecie, pójdzie, gdzie, dziecko, zdziwiony, chodź, chodźcie, bądźcie ludźmi, dziedzić, dzieje, dziura, dżasło, dzień, chodzisz, wiedzisz, jeździsz

20. Poukážte na rozdiely medzi poľštinou a slovenčinou a zdôvodnite ich:**P**

liść, lipa, orli, malowali, lis, las, latać, leniwy, lekarz; ludzie, ślub, ludzki, wielki, nauczyciel, topola, lód, łąkać się, lewy, chwila, król, królowa, wolny, ludowy; głowa, ławka, łąka, łamacz, członek, było, włos, łopata, kopnął, dzwignął, łabędź, łazarz, łysina, łaskawy

S

list, lipa, orlí, maľovali, líška, les, lietat', lenivý, lekár; ľudia, sľub, ľudský, veľký, učiteľ, topol', ľad, ľakat' sa, ľavý, chvíľa, kráľ, kráľovná, voľný, ľudový; hlava, lavica, lúka, lámat', člen, bolo, vlas, lopata, kopol, zodvihol, labud', lazar, lysina, láskavý

21. Vysvetlite rozdiel medzi slovenčinou a poľštinou:**O**

remeslo – rzemiosło, rezać – rzezać, potrzeba – potrzeba, przedmiot – przedmiot, dobre – dobrze, ríša – rzesza, tri – trzy, prípad – przypadek, tworiti' – tworzyć, poriadok – porządek, priateľ – przyjaciel, rieka – rzeka, riecť – rzecz, drieti' – drzeć, rímsky – rzymski, merat' – mierzyć, zvieratá – zwierzęta, tretí – trzeci, drevo – drzewo, rozšírený – rozszerzony, krík – krzak, zakrivený – zakrzywiony, driemat' – drzemać, hriešny – grzeszny, kresat' – krzesać; maliar – malarz, hospodár – gospodarz, Kazimír – Kazimierz, Vladimír – Włodzimierz, murár – murarz, stolár – stolarz, kuchár – kucharz

22. Doplňte grafémy č – cz, ť – ć, š – sz, ż – ź, s – s/ś, z – z/ź a vysvetlite rozdiel medzi slovenčinou a poľštinou:**S**

- ka..ka, rú..ka, kľa..at', ml..at', ..iapka, ..ajka, ..ert, ..elo, ..ujný, ..in;
- ťa.., trpezlivos.., ..emno, ..ieň, ťaha..;
- ka..a, mu..ľa, pí..u, su..it', ..tipľavý, ..tetina, ..penát, ..kót;
- ru..a, ka..dý, mu.., ..obrák, ..ivica, ..aba, ..elezo;
- ru..ký, kú..ok, mo..t, ce..to, ko..it', ..estra, ..irota, ..edlo, ..ýkorka, ..ila;
- ko..ol, mo..ol', ko..í, mo..og, ..eleň, ..emský, ..imný, ..imnica;

P

- ka..ka, rą..ka, kłę..eć, mil..eć, ..apka, ..ajka, ..ort, ..oło, ..ujny, ..yn;
- cią.., cierplivość.., ..emno, ..eń, ciągną..;
- ka..a, mu..ła, pi..ą, su..yć, ..czypiący, ..zeczina, ..pinak, ..kot;
- ró..a, ka..dy, mą.., ..ebrak, ..ywica, ..aba, ..elazo;
- ro..yjski, ką..ek, mo..t, cia..to, ko..ić, ..ostra, ..erota, ..odło, ..ikora, ..iła;
- ko..oł, mo..ół, ko..i, mó..g, ..eleń, ..emski, ..imny, ..imnica;

23. Podľa znalostí cudzích jazykov porovnajete nasledujúce príklady s latinčinou, francúzštinou, angličtinou, nemčinou atď.:

S

kabinet; gaštan, agát, gáfor, glej, guráž, galoša, garniža, guľa; gitara, galéria, galón, gangréna, gazela, cigán, mozog, tréning, kemping, buldog, Hamburg, garáž, program, demagógia, gotika, galantéria, gól

P

gabinet; kasztan, akacja, kamfora, klej, kuraż, kalosz, karnisz, kula; gitara, galeria, galon, gangrena, gazela, cygan, mózg, trening, kemping, buldog, Hamburg, garaż, program, demagogia, gotyk, galanteria, gol

24. V slovách si všimnite, akú funkciu plní konsonant j v slovenčine a poľštine a porovnajete ekvivalenty v druhom jazyku:

S

aký, ako, akoby, akýkoľvek, akosť, ešte, už, imelo, akýsi; som, si, je; nejdú, otec, jednak, jedenásty, jedného; dunajský, kórejský, Kórejčan; majú, volajú, kupujú, čítajú; relácia, emócia, informácia, komunikácia, polícia, evakuácia

P

jaki, jak, jakby, jakkolwiek, jakość, jeszcze, już, jemioła, jakiś; jestem, jesteś, jest; nie idą, ojciec, jednak, jedenasty, jednego; dunajski, koreański, Koreańczyk; mają, wołają, kupują, czytając; relacja, emocja, informacja, komunikacja, policja, ewakuacja

25. Zovšeobecnite zásady adaptácie cudzích slov so skupinami sk, sp, st v slovenčine a poľštine. Príklady preložte do vám známych jazykov:

S

škandál, škála, Škandinávia, škrupulant; špagety, rešpekt, špecialista, špecifický, špirála, špiritizmus, šport, šprint, inšpekcia, špekulant; štadión, štandard, štatút, štruktúra, štúdium, štatistika, študent, štýl, inštitúcia, dištanc, kryštalicový, štart; **ale**: skleróza, skaut, spektrometer, sporadicky, statív, statika, sterilizácia, stratégia

P

skandal, skala, Skandynawia, skrupulant; spaghetti, respekt, specjalista, specyficzny, spirala, spirytyzm, sport, sprint, inspekcja, spekulant; stadion, standard, statut, struktura, studium, statystyka, student, styl, instytucja, dystans, krystaliczny, start; skleroza, skaut, spektometr, sporadycznie, statyw, statyka, sterylizacja, strategia